

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

OBSE jako mediátor konfliktu v Podněstří

Diplomová práce

Autor: Bc. Pavel Komárek

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Karlas, M.A., Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. července 2019

Pavel Komárek

Bibliografický záznam

KOMÁREK, Pavel. *OBSE jako mediátor konfliktu v Podněstří*. Praha, 2019. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Jan Karlas, M.A., Ph.D.

Rozsah práce: 155 223 znaků (včetně mezer)

Anotace

Tato diplomové práce se zabývá mediační rolí OBSE v konfliktu v Podněstří. Cílem práce je zhodnotit úspěšnost mise OBSE a analyzovat hlavní faktory, jenž úspěšnost ovlivňují. Pro analýzu je využit kontingenční model, jenž vychází z předpokladu, že konflikt je dynamický proces, a při jeho analýze a snaze o řešení na něj musíme nahlížet komplexně a v co nejširším kontextu. Prostřednictvím kontingenčního přístupu lze na základě analýzy dvou typů nezávislých proměnných – kontextuální a procesní – úspěšnost mediační mise vysvětlit. Kontingenční model je tak od ostatních přístupů k mediaci specifický v tom, že automaticky nepředpokládá jistotu úspěchu činnosti mediátora. Díky své komplexnosti tak nabízí vhodný analytický rámec, jenž umožňuje studovat úspěšnost mediace v různých kontextech.

Annotation

The thesis deals with the mediation role of the OSCE in the conflict in Transnistria. The aim of the work is to assess success of the OSCE mission and analyse the main factors that influence the success. Contingency model is used for the analysis, based on an assumption that a conflict is a dynamic process, and during its analysis and search for a solution we have to view it as a complex, in as wide a context as possible. Via contingency model, it is possible to explain the success of the mediation mission on the basis of an analysis of two types of independent variables – contextual and process. Contingency model differs from other approaches in mediation, being specific because it does not automatically suppose certain success of mediator's work. Thanks to its complexity, it therefore offers a convenient analytical framework that makes it possible to study the success of mediation in various contexts.

Klíčová slova

OBSE, mediace, Podněstří, kontingenční přístup, kontextuální a procesní proměnné

Key words

OSCE, mediation, Transnistria, contingency approach, contextual and process variables

Title

OSCE as a mediator of the conflict in Transnistria

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. PhDr. Janu Karlasovi, M.A., Ph.D., za jeho cenné rady, připomínky a profesionální vedení diplomové práce. Dále mé poděkování patří celému týmu Dokumentačního střediska OBSE v Praze za poskytnutí možnosti studovat oficiální archivní dokumenty. Mé poděkování patří také bývalému vedoucímu mise OBSE v Moldavsku Janu Plešingerovi za poskytnutí velmi přínosného rozhovoru. V neposlední řadě chci poděkovat své rodině, která mě při studiu vždy podporovala.

Obsah

Úvod	9
1. Teoreticko-analytický rámec	13
1.1 Definice a charakteristika mediace v mezinárodních vztazích.....	13
1.2 Motivace mediátora a konfliktních stran k mediaci	15
1.3 Mediace (zprostředkování) v mezinárodním právu veřejném	16
1.4 Hodnocení úspěšnosti mediace.....	17
1.5 Kontingenční přístup mediace konfliktu	18
1.6 Kontextuální proměnné	20
1.6.1 Charakter konfliktu.....	20
1.6.2 Charakter konfliktních stran	22
1.6.3 Charakter mediátora	23
1.7 Procesní proměnná – strategie mediátora	25
2. Konflikt v Podněstří.....	28
2.1 Historický vývoj Podněstří	28
2.2 Podněsterský konflikt.....	30
3. Hodnocení úspěšnosti mediace OBSE a analýza proměnných	33
3.1 Mandát OBSE	33
3.2 Hodnocení mediační činnosti OBSE	34
3.2.1 Hodnocení činnosti OBSE v oblasti řešení politického statusu Podněstří	34
3.2.2 Hodnocení činnosti OBSE ve vojenské oblasti	38
3.2.3 Hodnocení činnosti OBSE v oblasti pokrývající lidskou dimenzi	41
3.3 Analýza kontextuálních proměnných	44
3.3.1 Charakter konfliktu.....	44
3.3.2 Charakter konfliktních stran	47
3.3.3 Charakter mediátora	54

3.4 Analýza procesní proměnné – strategie OBSE a dalších mediátorů	57
3.4.1 Strategie OBSE	58
3.4.2 Strategie Ruské federace	60
3.4.3 Strategie Ukrajiny	64
Závěr.....	67
Summary	71
Literatura	73

Úvod

Rozpad Sovětského svazu znamenal výraznou přeměnu mezinárodního uspořádání a také vznik nových, nezávislých postsovětských republik. Kromě vzniku nových států je pro období po konci studené války příznačný také nárůst vnitrostátních konfliktů. Krvavé konflikty se nevyhnuly ani postsovětskému prostoru. Jedním z nich je také podněsterský konflikt, který dlouhou dobu zůstal spíše okrajem zájmu. To se částečně změnilo po anexi Krymu vojsky Ruské federace v roce 2014. O Podněstří se totiž v odborných i neodborných kruzích začalo hovořit jako o dalším možném cíli Ruské federace, která v této de iure integrální součásti Moldavska stále uplatňuje velmi silný vliv.

Kvantitativní nárůst krvavých vnitrostátních a etnických konfliktů s sebou nese také otázku nastolení co nejúčinnější strategie jejich řešení. Podle profesorů mezinárodních vztahů Jacoba Bercovitcha a Richarda Jacksona je tím nejideálnějším nástrojem mediace (zprostředkování), která je dle nich tou nejúčinnější technikou při řešení komplexních a asymetrických konfliktů dvacátého prvního století (Bercovitch, Jackson, 2009, s. 32). Obecně lze mediaci definovat jako formu řešení konfliktu spočívající v nenásilné intervenci nezávislého mediátora, který napomáhá nepřáteleným stranám nalézt mírové řešení vzájemného sporu.

Mediace konfliktů může být prováděna jednotlivci, státy nebo institucemi a organizacemi, ať už mezinárodními, regionálními či transnacionálními. Nejčastěji v roli mediátora při řešení konfliktů vystupují státy, respektive jejich představitelé, a mezinárodní organizace (Bercovitch, 1992, s. 10-14)

Nejvýznamnější regionální organizací na poli bezpečnosti, prevence a řešení konfliktů je Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Tato organizace, kterou v současnosti tvoří 57 členských států, má své kořeny již v první polovině 70. let 20. století. V srpnu 1975 byl v Helsinkách podepsán zástupci 35 zemí Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE). KBSE sloužila v době studené války jako platforma pro alespoň částečnou spolupráci mezi Východem a Západem. Závěrečný akt také představil deset principů řídících vztahy mezi zúčastněnými státy, přičemž šest z nich se týkají politicko-vojenské oblasti. Patří mezi ně například principy teritoriální integrity států či mírové řešení sporů (Galbreath, 2007, s. 29-30).

Na změnu geopolitického uspořádání a bezprecedentní nárůst vnitrostátních konfliktů často s etnickým či náboženským podtextem po konci studené války tedy musela

zareagovat také KBSE. V první polovině 90. let došlo k vytvoření širokého institucionálního zázemí a transformaci KBSE v OBSE, která se stala významnou organizací v oblasti managementu konfliktů. Významnou roli mediátora OBSE sehrává také v podněsterském konfliktu. A právě analýza mediační role OBSE v řešení tohoto konfliktu je předmětem předkládané diplomové práce.

Výběr tématu souvisí především s aktuálností podněsterské problematiky jak z hlediska agresivní ruské angažovanosti v postsovětském prostoru, tak také z hlediska snah Moldavska o zintenzivnění vazeb země s Evropskou unií. Ačkoli v odborné literatuře nalezneme poměrně značné množství studií zabývajících se příčinami a průběhem konfliktu, textů reflektující postkonfliktní vyjednávání a zapojení jednotlivých relevantních aktérů-mediátorů je velmi málo. Předkládaná práce se tak snaží tuto mezeru analýzou mediační činnosti OBSE částečně zaplnit.

Hlavním cílem této jednopřípadové studie je zhodnotit úspěšnost mediační mise OBSE a analyzovat hlavní faktory, jež činnost a úspěšnost mise ovlivňují. Hlavní výzkumná otázka tedy zní: *Jaké faktory ovlivňují úspěšnost působení mediační mise OBSE v Moldavsku?* Jak již bylo zmíněno výše, text vychází z kontingenčního modelu ke studiu mezinárodní mediace, na jehož základě jsou definovány jednotlivé hypotézy. Díky kontingenčnímu přístupu lze na základě analýzy dvou typů nezávislých proměnných – kontextuální a procesní – vysvětlit úspěšnost mediační mise (závislá proměnná). Kontingenční model je tak od ostatních přístupů k mediaci specifický v tom, že automaticky nepředpokládá jistotu úspěchu činnosti mediátora. Díky své komplexnosti tak nabízí vhodný analytický rámec, jež umožňuje studovat úspěšnost mediace v různých kontextech.

Text je rozdělen do tří kapitol. V první kapitole je představen teoreticko-analytický rámec. Nejprve je předložena definice mediace a její charakteristické prvky. Dále kapitola vysvětluje motivaci mediátora a konfliktních stran zahájit, respektive přijmout zprostředkování. Součástí první kapitoly je také stručné vymezení postavení mediace v mezinárodním právu veřejném. V další části jsou pak představeny základní přístupy k hodnocení úspěšnosti zprostředkování. Po této podkapitole poté následuje představení kontingenčního přístupu ke studiu mezinárodní mediace. Jsou představeny oba typy nezávislých proměnných a jejich operacionalizace. Pro jednotlivé kontextuální (charakter konfliktu, charakter konfliktních stran, charakter mediátora) a procesní (strategie mediátora) proměnné byly vybrány měřitelné indikátory na kvalitativní úrovni. Jejich

analýza pak povede ke komplexnímu zachycení jednotlivých faktorů, jenž vysvětlují závislou proměnnou – úspěšnost mediační činnosti OBSE.

Druhá kapitola nabídne kromě stručného popisu podněsterského konfliktu také krátký historický vhled do vývoje tohoto separatistického regionu. Ačkoli se konflikt nevyznačuje historickou nevráživostí mezi stranami sporu, odlišný historický vývoj a s tím související rozdílné socioekonomické postavení regionů na březích Dněstru hrál v dynamice konfliktu zásadní roli.

Závěrečná kapitola pak nejprve přináší zhodnocení úspěšnosti mise OBSE prostřednictvím hodnocení na základě analýzy dosažení předem vytyčených cílů. V další části kapitoly pak budou analyzovány jednotlivé nezávislé proměnné a jejich vliv na působení organizace a její úspěšnost při mediaci v podněsterském konfliktu.

Teoreticko-analytická část vychází především z teoretických prací Jacoba Bercovitcha (1946-2011), mezinárodně uznávaného experta na mediaci mezinárodních konfliktů. Bercovitch mnoho svých poznatků k mezinárodní mediaci publikoval ve spolupráci s dalšími experty, lze jmenovat například Theodora Anagnossona a Donnette Willea (Bercovitch, Anagnosson, Wille, 1991), Alissona Houstona (Bercovitch, Houston, 2000), Su-Mi Leea (Bercovitch, Lee, 2003) či Richarda Jacksona (Bercovitch, Jackson, 2009). Pro teoretickou-analytickou část je také důležitá práce Marieke Kleiboer (1996), jenž podobně jako Jacob Bercovitch pro vysvětlení úspěšnosti mediace využívá kontingenční přístup. Dalším důležitým zdrojem je kniha autorů Saadia Touval a William Zartman (1985), která předkládá základní tříprvkovou typologii mediačních strategií. Mnoho dalších článků z oblasti mezinárodní mediace bylo publikováno například v časopisu *The Journal of Conflict Resolution*.

Jak již bylo zmíněno výše, prací zabývajících se podněsterským konfliktem je poměrně hodně, z autorů lze jmenovat například uznávaného odborníka na východoevropská studia Charlese Kinga (2000), dále experta na postsovětský prostor Pala Kolstoea, jenž také mnoho svých prací publikoval ve spolupráci s dalšími experty (Kolsto, Edemsky, Kalashnikova 1993; Kolsto, Malgin, 1998; Blakkisrud, Kolsto, 2011), či německého historika Stefana Troebsta (2004). Všichni zmiňovaní nabízejí detailní analýzu konfliktu včetně jeho historických souvislostí. Co se týče textů zabývajících se působení jednotlivých aktérů v postkonfliktním vyjednávání, nelze nezmínit studie současného vedoucího mise OBSE Clause Neukirche (2001a, 2002, 2006), jenž se ve svých textech věnuje především působení OBSE v podněsterském konfliktu. Cenné informace také

poskytují texty bývalého vedoucího mise OBSE v Moldavsku Williama Hilla (2012, 2013), jehož statě nabízejí pohled na postkonfliktní vyjednávání přímo z centra jednoho z ústředních aktérů.

1. Teoreticko-analytický rámec

První kapitola má za cíl představit základní teoretická východiska mezinárodní mediace, její definici a charakteristické rysy. Ačkoli je mediační technika při řešení konfliktů využívána po staletí, počátky samotného akademického výzkumu lze nalézt až v druhé polovině 60. let 20. století (Kleiboer, 1996, s. 360). Jak již bylo zmíněné v úvodu, teoretický rámec práce vychází z kontingenčního přístupu mediace konfliktu, kterému se ve svých studiích věnoval především Jacob Bercovitch. Kontingenční model vychází z předpokladu, že konflikt je dynamický proces, a při jeho analýze a snaze o řešení na něj musím nahlížet komplexně. Kontingenční přístup pracuje se dvěma typy nezávislých proměnných – kontextuální a procesní – které ovlivňují úspěšnost mediačního jednání.

1.1 Definice a charakteristika mediace v mezinárodních vztazích

V odborné akademické literatuře zaměřené na ozbrojené konflikty lze narazit na několik definic mediace¹. Například Kleiboer (Kleiboer, 1996, s. 360) definuje mezinárodní mediaci jako „formu managementu konfliktu, při kterém třetí strana pomáhá dvěma a více soupeřícím stranám nalézt řešení bez uchýlení se k užití síly“. Podobnou definici předkládají také autoři Zartman a Touval (Zartman, Touval, 2007, s. 437), dle kterých je mediace formou zásahu třetí strany do konfliktu, přičemž od ostatních metod intervence třetích stran se liší tím, že nedochází k přímému užití síly. Navíc výše zmínění autoři zmiňují nestrannost intervenujícího aktéra, jehož cílem je dosažení takového řešení konfliktu, které bude akceptovatelné jak pro přímé účastníky konfliktu, tak pro samotného mediátora.

Samotná OBSE ve svých materiálech předkládá svou vlastní definici mediace, kterou organizace vnímá jako „strukturovaný komunikační proces, při kterém nezávislá třetí strana spolupracuje s konfliktními stranami na nalezení řešení jejich sporu, které bude v souladu se zájmy konfliktních stran“ (OSCE, s. 10)

Zřejmě nejuznávanějším odborníkem zabývajícím se mediací ozbrojených konfliktů je Jacob Bercovitch, který mediaci definuje jako „proces managementu konfliktu,

¹ S metodou mediace se lze setkat i dalších odvětvích, tato technika řešení sporů je velmi využívána například v právu. Mediace, jenž je v českém právním řádu ukotvena v zákoně č. 202/2012 Sb., je jedním ze způsobů mimosoudního řešení sporů, při kterých se nezávislý mediátor snaží vyřešit konflikt mezi oběma stranami a případně zprostředkovat mediační dohodu. Mediační technika je využívána především v odvětvích občanského, obchodního či pracovního práva (Ciprýn, Kiršner, 2017)

související ale odlišný od vlastního úsilí stran, přičemž konfliktní strany nebo jejich představitelé vyhledávají asistenci, nebo přijmou nabídku pomoci od jednotlivce, skupiny, státu nebo organizace za účelem změnit či ovlivnit vnímání nebo chování konfliktních stran, aniž by došlo k užití fyzického násilí či odvolávání se autority zákona“ (Bercovitch, 1992, s. 7)

Ve svém dlouhodobém výzkumu Bercovitch konkretizuje výše zmíněnou definici a společně s Jacksonem identifikují sedm základních prvků mediace:

1. „Mediace je rozšířením a pokračováním mírového řešení konfliktu.
2. Mediace zahrnuje intervenci třetí strany – jednotlivce, skupiny nebo organizace – do konfliktu mezi dvěma a více státy či dalšími aktéry.
3. Mediace je nedonucovací, nenásilná a konečně také nezávazná forma intervence.
4. Mediátor vstupuje do konfliktu, ať už vnitrostátně, či mezinárodně, za účelem jej ovlivnit, změnit, vyřešit či modifikovat. Mediátoři využívají osobní či strukturální zdroje k dosažení těchto cílů.
5. Mediátor s sebou přináší, ať už vědomě, či nikoliv, ideje, znalosti, zdroje a zájmy, ať už své či skupiny nebo organizace, kterou reprezentuje. Mediátoři mají často také své vlastní předpoklady a agendu o daném konfliktu.
6. Mediace je dobrovolná forma managementu konfliktu. Zúčastnění aktéři si zachovávají kontrolu nad výsledkem (ne-li nad celým procesem) konfliktu, mohou se také svobodně rozhodnout, zda přijmou či odmítnou mediaci či návrhy mediátora.
7. Mediace funguje pouze na ad hoc základě.“ (Bercovitch, Jackson, 2009, s. 34-35)

Nyní se blíže zaměříme na některé výše uvedené charakteristické znaky mediace, kterým je v odborné literatuře věnován značný prostor. První se týká charakteristiky mediátora, kterým může být tedy jedinec, stát nebo mezinárodní organizace, přičemž výše citovaní autoři tento výčet dále specifikují. Jako možné mediátory kromě již zmíněných uvádějí také církve, regionální a nevládní organizace či ad hoc skupiny. Nejčastěji je mediace prováděna státy, respektive jejich představiteli, a mezinárodními (regionálními) organizacemi (Tamtéž, s. 38-39). Dále autoři v bodě 6 zdůrazňují, že mediace je dobrovolná, sporné strany se mohou svobodně rozhodnout, zda mediaci přijmou. Jednotlivé motivy přijmout mediaci jsou popsány v následující podkapitole, která se nejprve věnuje motivaci samotného mediátora.

1.2 Motivace mediátora a konfliktních stran k mediaci

Jaké jsou motivy jednotlivých aktérů iniciovat či přijmout nabídku stát se mediátorem? Na tuto otázku nelze odpovědět jednoznačně, motivace možných mediátorů mohou být velmi různorodé. Například státy využívají mediaci jako zahraničněpolitický instrument, přičemž primární motivací přijmout či iniciovat mediaci je mít možnost aktivně ovlivňovat výsledek vyjednávání o konečném řešení konfliktu ve svůj prospěch. V souladu s realistickou tradicí nahlížení na mezinárodní vztahy tak státy vnímají mediaci jako prostředek naplnění svých egoistických cílů. Konkrétně se může jednat například o vyslyšení poptávky po mediaci ze strany veřejnosti, čímž si vládnoucí představitelé mohou získat politické body na domácí politické scéně. Státy si také mohou prostřednictvím mediaci vylepšit status v mezinárodním prostředí, upevnit a potenciálně zvýšit svůj vliv v regionu a také zintenzivnit vztahy s jednotlivými stranami konfliktu (Zartman, Touval, 2007, s. 438-439; Bercovitch, 2009, s. 346) Zartman s Touvalem (2007, s. 441) navíc zdůrazňují, že výše uvedené motivy jsou atraktivní především pro malé a středně velké státy, které disponují nevelkou paletou zahraničněpolitických nástrojů, a právě mediací si mohou zvýšit svůj vliv a užitečnost v očích svých silnějších partnerů.

Motivy mezinárodních organizací k přijetí či iniciaci statusu mediátora jsou komplexnější. Zaprvé, mírové řešení konfliktů je *raison d'être* některých mezinárodních organizací. To je přesně příklad i OBSE, která využívá mediaci jako nástroj pro naplnění jedněch z hlavních cílů organizace, a sice prevenci, management a řešení konfliktů. Organizace samotná považuje právě mediaci jako jednu z neúčinnějších strategií, jak těchto cílů dosáhnout (OSCE, s. 7). Zartman a Touval (Zartman, Touval, 2007, s. 441) ale také upozorňují, že motivace mezinárodních organizací iniciovat či přijmout nabídku k mediaci je také minimálně z části řízena zájmy, přesněji řečeno zájmy jejich (vlivných) členských států. I u organizací, jejichž cíle nejsou přímo ovlivňovány politikou uplatňování mocenských zájmů vlivných členů lze předpokládat, že daná organizace při mediaci uplatňuje svůj zájem přinejmenším ve formě vytvoření či udržení reputace spolehlivého a úspěšného mediátora (Tamtéž, s. 442).

Co se týče motivace konfliktních stran přijmout mediaci, Bercovitch (Bercovitch, 1992, s. 9) rozlišuje celkem pět různých motivů. Zaprvé, mediace pro konfliktní strany představuje nízké riziko, navíc může znesvářené strany přiblížit k vyřešení konfliktu; zadruhé, konfliktní strana může přijmout mediaci v očekávání, že mediátor může svými pobídkami protistranu ovlivnit; zatřetí, konfliktní strany mohou mediaci vnímat jako výraz

jejich opravdové snahy konflikt vyřešit; začtvrté, v případě selhání při snahách o nalezení řešení konfliktu mohou soupeřící strany svádět vinu právě na mediátora; a zapáté, mediátor může dozorovat nad implementací případné dohody.

Z výše uvedených motivů je zřejmé, že rozhodnutí o přijetí mediace je založeno na analýze potenciálních zisků a ztrát. Jednoduše řečeno, konfliktní strany budou ochotny přijmout mediaci tehdy, pokud budou přesvědčeny, že zprostředkovatel bude schopen zajistit výsledné řešení konfliktu, jež bude příznivější než pokračování sporu. Ačkoli nepřátelské strany nemusí mít na přínosnost potenciální mediace stejný názor, k mediaci pravděpodobně přistoupí kvůli obavám z pravděpodobných následků, ať už by se jednalo o pokračování nákladného konfliktu, poškození vztahů s potenciálním zprostředkovatelem či razantní snížení šancí na vyjednání přijatelné dohody (Zartman, 2008, s. 161).

1.3 Mediace (zprostředkování) v mezinárodním právu veřejném

Mediaci (zprostředkování) jako jeden z možných nástrojů mírového řešení konfliktů upravuje řada mezinárodních smluvních ujednání. Mediaci upravují již právní dokumenty přijaté na Haagských mírových konferencích konaných v roce 1899 a 1907². Mediaci se konkrétně věnuje Úmluva o pokojném řešení mezinárodních sporů (dále Úmluva), přičemž mediaci jsou věnovány články 2 až 8³. Dle článku 3 může třetí strana navrhnout konfliktním stranám mediaci již v průběhu ozbrojeného konfliktu. Článek dále zdůrazňuje, že „uplatnění tohoto práva nemůže být nikdy konfliktními stranami považováno za nepřátelský akt“ (Úmluva, 1907, článek 3). Článek 6 dále zdůrazňuje již výše zmíněnou nezávaznost mediace, která má „výhradně poradní charakter“⁴ (Tamtéž, článek 6).

Mediaci (zprostředkování) jako nástroj řešení konfliktů zmiňuje také Charta OSN. Podle článku 33 „strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení

² Závěrečné dokumenty přijaté na Haagských mírových konferencích představují výrazné milníky ve vývoji mezinárodního práva. Do té doby totiž nebyla válka a její vedení smluvně upravena. Na první Haagskou konferenci z roku 1899 navazuje druhá Haagská mírová konference z roku 1907. Z hlediska mezinárodního práva jsou obě konference významné právě kodifikací válečného práva. Zahrnují jak vymezení zakázaných prostředků vedení války, tak také normy sloužící k ochraně různých kategorií osob v době konání válečného konfliktu (více viz Ondřej, 2000)

³ Zmíněné články Úmluvy vymezují kromě mediace také „dobré služby“ (anglicky good office) jakožto nástroj při řešení ozbrojených konfliktů. V Chartě OSN termín dobré služby nenajdeme, je totiž zařazen pod kategorii mediace. Dělicí linie mezi dobrými službami a mediací je totiž poměrně nepatrná. Dobré služby lze charakterizovat jako „diplomatický prostředek řešení sporů prostřednictvím mírného zapojení třetí strany, přičemž třetí strana pobízí nebo podporuje strany sporu v pokračování vyjednávání, nicméně těchto vyjednávání se aktivně neúčastní“ (Daase, 2012, s. 123)

⁴ To samozřejmě neznamená, že by případná dohoda vyjednaná mediátorem a řádně přijatá konfliktními stranami byla právně nezávazná.

mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, *zprostředkováním*, řízením smířcím, rozhodcím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby”. (Charta OSN, čl. 33) Dle zmíněného článku se do případné iniciace mediace může vložit Rada bezpečnosti OSN, která „uzná-li to za nutné, požádá strany, aby řešily svůj spor takovými prostředky“ (Tamtéž).

Mediaci kromě výše zmíněných pramenů mezinárodního práva zmiňuje také například Bogotský pakt z roku 1948 (přijat Organizací amerických států), Pakt Ligy arabských států, Smlouva o Antarktadě (1959) a pochopitelně také Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z roku 1975 (OSN, 1992, s. 40-41).

1.4 Hodnocení úspěšnosti mediace

Hned na úvod je nutné poznamenat, že hodnotit úspěšnost mediace je poměrně obtížné. V akademickém výzkumu užívají autoři různá kritéria, přičemž Marieke Kleiboer tyto přístupy rozděluje do tří hlavních kategorií. První přístup se snaží co nejvíce zredukovat komplexitu, někteří analytici úspěšnost mediace vůbec nedefinují. Druhá skupina analytiků si vytváří vlastní kritéria úspěšnosti mediace (Kleiboer, 1996, s. 361). Například dle Louise Kriesberga může být mediace hodnocena jako úspěšná, pokud dojde k významnému vývoji konfliktu, ať už dojde k deeskalaci konfliktu nebo pokud se podaří vyjednat dohodu, která přispěje k trvalému vyřešení sporu. Jak ale Kriesberg dále upozorňuje, ne všichni zainteresovaní aktéři budou s konečnou verzí vyjednané dohody spokojeni, a budou ji tak považovat za úspěch. Navíc i sebelepší mediace nemusí vždy vést k vyjednání dohody mezi konfliktními stranami, mediátor může narážet na nepřekonatelné bariéry či okolnosti, které nemůže ze své pozice nikterak ovlivnit. Naopak, mediace nemusí být provedena profesionálně, nicméně konflikt se může dostat do fáze, kdy jeho vyřešení a vyjednání konečné dohody bude jen otázkou času (Kriesberg, 1991, s. 19–20).

Třetí skupina expertů se při hodnocení úspěšnosti mediace zaměřuje na to, tedy zda bylo dosaženo předem vytyčených cílů. Kritici tohoto „goal-based“ přístupu namítají, že definované cíle jsou často příliš vágní a mají tendenci se měnit. I přes kritiku je ovšem tento přístup v odborné literatuře při posuzování úspěšnosti mediace často využíván (Kleiboer, 1996, s. 362). Pro hodnocení úspěšnosti mise OBSE v Moldavsku byl autorem této práce vybrán právě tento přístup. Hodnocení bude reflektovat naplnění cílů vyplývajících z oficiálního mandátu.

V literatuře se také objevuje dělení úspěšnosti mediace na základě subjektivních a objektivních kritérií. Prvně zmíněné hodnocení se opírá, jak z názvu vyplývá, o osobní evaluaci účinnosti mediace, ať už ze strany mediátora či konfliktních stran. Na základě tohoto hodnocení můžeme považovat mediaci za úspěšnou, pokud mediátor nebo konfliktní strany, případně všichni tito aktéři, „vyjadřují spokojenost s procesem nebo výsledkem mediace“ (Bercovitch, 1992, s. 22) nebo pokud je proces či výsledek, případně obojí, považován za „férový, účinný nebo efektivní“ (Tamtéž).

Hlavní nevýhoda subjektivního hodnocení spočívá ve složitosti jeho empirického zhodnocení. Prakticky všechny výše zmíněné proměnné jsou objektivně těžko měřitelné, záleží na úhlu pohledu přímých stran či hodnocení zvenčí. Z výše uvedených lze nejjednodušeji změřit účinnost a efektivitu mediace. Účinnost se vztahuje k procedurální stránce mediace, můžeme ji vnímat z pohledu délky mediační intervence a objemu celkových prostředků, které byly při zprostředkování vynaloženy. Proměnná efektivita se naopak vztahuje ke konečnému výsledku mediace, lze ji měřit na základě výsledků, přičemž za efektivní lze považovat mediaci, která pozitivně ovlivnila vývoj konfliktu, například pokud došlo k implementaci dohody zajišťující urovnání sporu (Bercovitch, 1992, s. 23; Bercovitch, 2009, s. 351-352).

Co se týče hodnocení na základě objektivních kritérií, evaluace úspěšnosti mediace je v tomto případě závislá na podstatných indikátorech, které lze empiricky měřit. Může se jednat například o proměnné jako intenzita násilí či existence dohody o ukončení konfliktu. Na základě těchto kritérií můžeme tedy mediaci považovat za úspěšnou, pokud po jejím zahájení objektivně sníží či úplně eliminuje násilí nebo dojde k podepsání mírové dohody, která bude následně stranami konfliktu implementována (Tamtéž, s. 23-24; Tamtéž, s. 352-353).

1.5 Kontingenční přístup mediace konfliktu

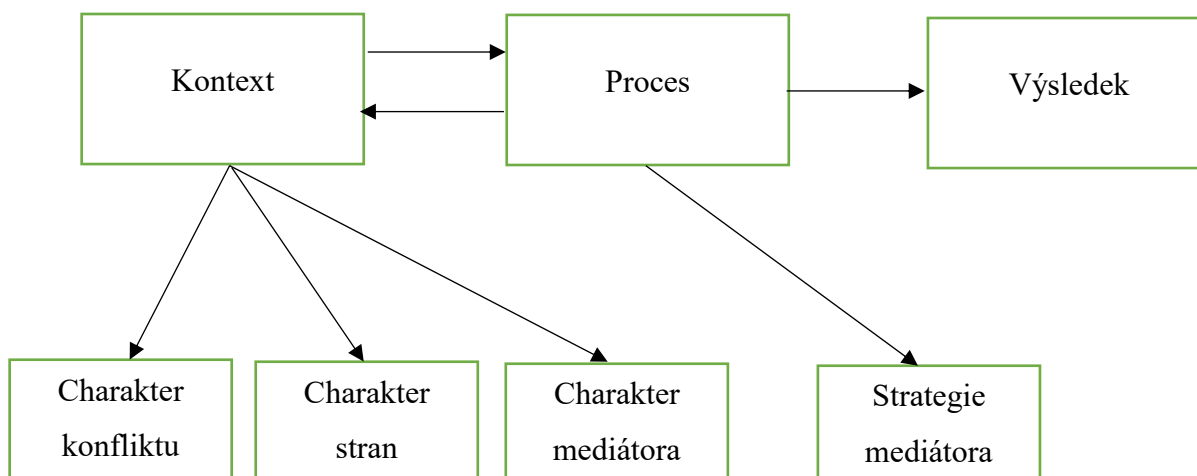
Kontingenční model vychází z předpokladu, že konflikt je dynamický proces, a při jeho analýze a snaze o řešení na něj musíme nahlížet komplexně a v co nejširším kontextu. Proto také tento model zdůrazňuje, že nalézt všeobecně aplikovatelný typ mediace není prakticky možné (Bercovitch, 2009, s. 344). Mediace je racionální, politický proces, jenž je ovlivňován celou řadou proměnných, a proto je „vhodným analytickým nástrojem právě multidimenzionální kontingenční přístup, který poskytuje dynamický rámec interaktivního

a recipročního chování a užitečný nástroj pro hodnocení vhodnosti využití různých mediačních strategií“ (Melichar, 2017, s. 29).

Kontingenční přístup je jedním ze čtyř hlavních přístupů ke studiu mediace. První z nich definuje na základě preskriptivních studií ideální mediační chování, které dle autorů povede ke zdárnému výsledku. Představitelé druhého přístupu se snaží na základě pozorování různých typů sociálních konfliktů verifikovat, či falzifikovat testované hypotézy a případně tak vytvářet obecné teorie k řešení konfliktů (nejen mezinárodních). Další přístup pracuje s empirickým testováním jednotlivých případů mediací. Ať už na základě detailního popisu zkoumaných případů či pomocí rozsáhlých studií využívající data z mnoha zkoumaných situací představitelé tohoto přístupu přicházejí s návrhy, jak mediaci zefektivnit a na základě pozorování taktéž hodnotí podmínky, za kterých by byla mediace nejúčinnější. Dle Bercovitcha a Jacksona ovšem všechny výše zmíněné přístupy nejsou s to nabídnout ideální analytický rámec. Jako nejpřínosnější uvádějí třetí přístup, nicméně dle nich chybně předpokládá, že mediace může vždy vést k úspěchu (Bercovitch, Jackson, 2009, s. 37-38).

Jako vhodnou alternativu tedy uvádějí kontingenční přístup, který rozlišuje dva typy proměnných – kontextuální a procesní – které mají vliv na úspěch, či neúspěch mediace. Dle kontingenčního přístupu jsou výsledky mediace závislé na kontextu konfliktu a způsobu chování mediátora. Tento přístup tedy poukazuje na to, že ne u všech konfliktů může mediace vést k pozitivním výsledkům. Kontingenční model tedy vychází z předpokladu, že konflikt je dynamický proces, a při jeho analýze a snaze o řešení na něj musím nahlížet komplexně. Jak již bylo zmíněno, přístup pracuje se dvěma typy nezávislých proměnných, které ovlivňují úspěšnost mediačního jednání. První typ představují kontextuální proměnné, mezi něž můžeme zařadit: 1) charakter konfliktu, 2) charakter konfliktních stran a za 3) charakter mediátora. Procesní proměnnou představuje mediační chování či jinak řečeno strategie mediátora. Výsledek mediace tedy závisí jednak na kontextu konfliktu (kontextuální proměnné), tak na způsobu chování mediátora, jeho strategii (procesní proměnná) (Tamtéž; Bercovitch, Houston, 2000; Bercovitch, 2009, s. 340–357).

Graf: Kontingenční model mediace (převzato z Bercovitch, Anagnoson, Wille, 1991, s. 11; upraveno autorem)

1.6 Kontextuální proměnné

Následující podkapitola postupně blíže představí jednotlivé kontextuální proměnné, konkrétně charakter konfliktu, charakter stran sporu a charakter mediátora.

1.6.1 Charakter konfliktu

V souvislosti s touto proměnnou panuje v akademické literatuře shoda nad důležitostí správného načasování mediace, přičemž lze předpokládat, že mediace povede k pozitivním výsledkům právě tehdy, pokud bude vhodně načasovaná, bude započata ve „zralém“ momentu (Kleiboer, 1996, s. 362). Zralost je nezbytnou, ale ne dostačující podmínkou pro zahájení mediace. Pokud tuto příležitost neuchopí samotné konfliktní strany, je potřeba iniciativy mediátora, který strany sporu přesvědčí, že tento zralý moment nastal (Zartman, 2001, s. 9).

V akademické literatuře ovšem nepanuje shoda nad tím, jak vhodnou dobu k zahájení mediace rozpoznat. Dle některých je ideální zahájit mediaci v co nejzazší fázi konfliktu, dokud nedojde k jeho „zafixování“ (Kleiboer, 1996, s. 363). Někteří analytici naopak předpokládají, že konflikt musí před zahájením mediace projít určitými fázemi, přičemž konfliktní strany musí být přesvědčeny, že prostřednictvím mediace mohou dosáhnout uspokojivějšího výsledku (Bercovitch, DeRouen, 2004, s. 155). Podobně na vhodnost načasování nahlíží Zartman (Zartman, 2001), dle kterého zralý moment nastává

v době, kdy se konfliktní strany dostanou do „vzájemně škodlivé patové situace“. Ta nastává, kdy si soupeřící strany uvědomí, že se konflikt nachází na mrtvém bodě, a vítězství ani jedné z konfliktních stran není pravděpodobné. K uvědomění si nezbytnosti zásahu třetí strany je tak založeno na racionální analýze zisků a ztrát. Pokud ovšem konfliktní strany neuznají, že se nacházejí ve slepé uličce, „vzájemně škodlivá patová situace“ zatím nenastala, ačkoli mohou být třetí strany přesvědčeny o opaku.

Při hledání zralého momentu je dle Stedmana především nutné sledovat vývoj v rámci konfliktních stran. Vhodná doba k mediaci může dle něj nastat v okamžiku vnitřních politických změn uvnitř stran sporu, jako je například vzestup nových lídrů nebo rozpolcené názory uvnitř vládnoucího kabinetu, který byl do té doby v otázce pokračování konfliktu jednotný (Stedman citován v Kleiboer, 1996, s. 363).

Při analýze charakteru konfliktu je nezbytné také zohlednit intenzitu sporu, která je jedním ze základních ukazatelů, zda bude mediace vhodnou metodou k vyřešení konfliktu (Bercovitch, Houston, 2000, s. 177). Samotnou intenzitu lze ovšem charakterizovat z více úhlů pohledů, přičemž některé, jako například úroveň nepřátelství mezi stranami sporu, jsou pro svou subjektivní povahu těžko měřitelné. Kromě subjektivních ukazatelů lze na intenzitu konfliktu nahlížet například z pohledu počtu obětí (Tamtéž; Kleiboer, 1996, s. 363).

Akademici se ovšem rozcházejí v hodnocení, jak intenzita konfliktu ovlivňuje ochotu přijetí mediace a její následnou úspěšnost. Předpoklad, že mediace bude spíše úspěšná v případech méně intenzivních konfliktech, potvrdila studie⁵ autorů Bercovitch, Anagnoson a Wille (1991, s. 13). Na základě empirického pozorování zjistili, že v případech vysoce intenzivních konfliktů (počet obětí v intervalu 1001-100 000), byla mediace úspěšná jen v 17 % případů. V případech konfliktů s 501 až 1000 oběťmi byla mediace úspěšná ve 24 %. Naopak v konfliktech, které si vyžádaly od 100 do 500 obětí, byla mediace úspěšná ve 42 % sledovaných případů. Někteří analytici (např. Young, 1967) naopak očekávají, že čím větší intenzita konfliktu, tím pravděpodobněji bude intervence mediátora pro strany konfliktu přijatelná a také úspěšná (Kleiboer, 1996, s. 364).

Co se týče chování mediátora a jeho strategie při řešení konfliktů s různou intenzitou, dle Rubina (Rubin citován in Bercovitch, Houston, 2000, s. 177) bude mediátor v nízko intenzivních konfliktech hrát roli jakéhosi katalyzátoru, konfliktní strany mu

⁵ Ve své studii analyzovali 284 mediačních pokusů, které proběhly v období 1945-1989 (Bercovitch, Anagnoson, Wille, 1991, s. 10).

nedovolí se do řešení příliš aktivně zapojovat. Naopak při intenzivních konfliktech se bude snažit mediátor zamezit další eskalaci, a bude tak aktivně prosazovat svou agendu.

Neméně důležitou proměnnou předurčující strategii mediačního chování je charakter konfliktních linií. Nejčastěji můžeme narazit na spory, jejichž předmětem jsou otázky jako suverenity nad určitým územím, vymezení hranic či národnostní sebeurčení v konfliktech za nezávislost určité politické entity. Charakter sporu tedy poté ovlivňuje výběr mediační strategie. Pokud jsou předmětem konfliktu otázky identity, suverenity či etnicity, mediační strategie by měla být vystavená na budování důvěry a vytvoření komunikačních kanálů mezi stranami konfliktu (Bercovitch, Houston, 2000, s. 177). Dle Bercovitche s Jacksonem (2009, s. 35) lze obecně konstatovat, že v případech, kdy se konflikt týká citlivých a pro strany životně důležitých otázek jako suverenity či teritoriální integrity, nedá se očekávat, že bude mít mediátor výrazný vliv na řešení konfliktu. Dle Otta (Ott citován in Bercovitch, Jackson, 2009, s. 35) je absence otázky kontroly teritoria nezbytnou podmínkou pro úspěšnou mediaci.

Je ovšem důležité podotknout, že ve většině případů jsou konflikty vystavené na více liniích sporu. Je tedy na mediátorovi co nejlépe konfliktu porozumět a nastavit strategii, která bude pro daný konflikt pravděpodobně nejúčinnější.

V souvislosti s proměnnou charakter konfliktu bude v práci testována tato hypotéza:
H1: *Úspěšnost OBSE při mediaci v podněsterském konfliktu závisela na jeho charakteru.*

1.6.2 Charakter konfliktních stran

Druhou kontextuální proměnnou představuje charakter konfliktních stran. Jejich vnitřní charakteristika, typ režimu či status v mezinárodním prostředí může částečně předurčovat potenciální úspěch mediace. Jak zmiňuje Kleiboer (1996, s. 365), v teoretické rovině panuje obecná shoda, že mediace může být úspěšná v případech, kdy jsou jednotlivé konfliktní strany jasně identifikovatelné, disponují jasnou skupinovou charakteristikou.

Vnitřní charakteristika konfliktních stran je také důležitá při výběru mediační strategie. Dle Bercovitche s Houstonem (2000, s. 178-179) se dá očekávat, že strany sporu s podobnou sociální strukturou, ať už etnickou, náboženskou, kulturní obecně, nebudou mít problém navázat kontakt a efektivně spolu komunikovat. Naopak mezi stranami s rozdílnými politickými systémy, z rozdílných sociálních struktur bude panovat velká míra nedůvěry. Mediátor by tak měl především působit jako *komunikátor* (vizte níže), měl by

vytvořit komunikační kanály mezi znesvářenými stranami a přiblížit jim, jak efektivně vyjednávat.

V odborné literatuře také můžeme narazit na předpoklad, že typ režimu ovlivňuje výsledek mediace, přičemž se předpokládá, že mediace bude úspěšnější v případě konfliktu mezi demokratiemi. Tuto hypotézu potvrdil i výzkum autorů Bercovitch, Anagnoson a Wille (1991, s. 10), kteří na základě svého pozorování došli k závěru, že v případech, kdy konfliktními stranami byly režimy s multistranickým politickým systémem⁶, zprostředkování bylo úspěšné v 35 procentech mediačních pokusů. Naopak v případech, kdy konfliktní strany byly nedemokratické režimy ovládané jednou politickou stranou, bylo zprostředkování úspěšné pouze v šesti procentech prováděných mediací.

V souvislosti s proměnnou charakter konfliktních stran bude v práci testována tato hypotéza: H2: *Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na charakteru konfliktních stran.*

1.6.3 Charakter mediátora

V souvislosti s touto kontextuální proměnnou se v odborné literatuře často zmiňuje nestrannost⁷ zprostředkovatele. Ačkoli panuje shoda, že nestrannost mediátora ovlivňuje nejenom samotné rozhodnutí konfliktních stran, zda přijmout mediaci, ale také konečný výsledek mediace, autoři se již ale neshodnou, jak případný úspěch mediace ovlivňuje. Někteří autoři (např. Lee, 2013, s. 16) zdůrazňují, že právě nestrannost mediátora je pro úspěch mediace klíčová⁸. Někteří autoři důležitost nestrannosti mediátora příliš nepřikládají (např. Touval, Zartman, 1985, s. 15), pro úspěch mediace je dle nich především nutné, aby mediátor disponoval dostatečným vlivem, pákami a schopnostmi posouvat věci vpřed⁹. Za těchto okolností může mediátor usměřňovat strany sporu, a přispět tak

⁶ Ve svém výzkumu zmínění autoři pracují s pěti typy režimů: monarchie, režim s jednou vládnoucí stranou, vojenské režimy, režim s multipartijní strukturou a reziduální kategorie. Právě režim s multipartijní strukturou je „zřejmě nejdemokratičtější typem režimu“ (Bercovitch, Anagnoson, Wille, 1991, s. 10)

⁷ Dle Younga často při debatách o mediaci dochází k mylným interpretacím pojmů neutralita a nestrannost. O neutralitě mediátora hovoříme tehdy, pokud jeho aktivity nemají „vůbec žádný vliv na relativní distribuci přínosů mezi původními hráči“ (Young, 1972, s. 56). Naopak za nestranného lze zprostředkovatele považovat tehdy, pokud nemá žádné předsudky či preference ve prospěch jednoho z účastníků konfliktu (Tamtéž).

⁸ O důležitosti nestrannosti je také přesvědčena Organizace spojených národů. Dle příručky Pokyny pro efektivní mediaci je nestrannost pilířem mediačního procesu. Pokud je mediátor vnímán jako zaujatý aktér, může dojít k podřívání pokroku směřujícího k úspěšnému vyřešení konfliktu (UN, 2012, s. 10). Samotná OBSE považuje nestrannost za klíčový prvek při vytváření a udržování důvěryhodnosti (OSCE, s. 45).

⁹ Dle Zartmana s Touvaem (2007, s. 447) disponuje mediátor pěti druhy vlivu: 1) schopností nabízet příznivější alternativu budoucnosti, 2) schopností vybírat atraktivní návrhy z obou stran, 3) schopnost ukončit mediaci, 4) schopností zadržet zdroje jedné strany a 5) schopností dodat potřebné zdroje (např. poskytnutí finančních prostředků) vyčleněné k uskutečnění požadovaného výsledku.

k vyjednání dohody (Bercovitch, Anagnoson, Wille, 1991, s. 15; Maoz, Terris, 2006, s. 412).

Někteří autoři dokonce tvrdí, že mediace prováděná zaujatým aktérem povede pravděpodobněji k úspěšnému výsledku zprostředkování. Vstupem mediátora se vyjednávací struktura mění z dvoustranné na trojstrannou, přičemž úkolem mediátora je využít této trojstranné struktury a dopomoci konfliktním stranám k přijetí dohody, která bude akceptovatelná pro obě strany. Úkolem mediátora je tedy zabránit vítězství jedné strany, jelikož poražená strana by se mohla pokusit nepříznivý stav otočit. Proto je třeba, aby mediátor udržoval obě strany v patové situaci. V některých případech je tak nutné, aby se mediátor – ve snaze dosáhnout patové situace – přidal na slabší stranu, například prostřednictvím slovní podpory (Touval, Zartman, 1985, s. 10-11). S argumentem nezbytnosti nestrannosti mediátora také nesouhlasí například Svensson, dle něhož zaujatý mediátor bude moci využít svého vlivu a přinutí „svou stranu k přijetí výrazných ústupků“ (Svensson, 2009, s. 446).

Jak již bylo zmíněno výše, úspěšnost mediace závisí na vlivu, zdrojích a schopnosti posouvat věci vpřed. Touval se Zartmanem zmiňují taktiku „cukru a biče“, přičemž mediátor by neměl využívat příliš represivní metody, které povedou konfliktní stranu k odmítnutí mediace (Touval, Zartman, 1985, s. 13). Schopnost posouvat věci vpřed je také podmíněná vzájemnou důvěrou mezi zprostředkovatelem a konfliktními stranami. Pokud některá ze stran je k mediátorovi nedůvěřivá a není ochotna s třetí stranou navázat efektivní vyjednávací rámec, nemá mediátor šance na úspěch (Bercovitch, Jackson, 2009, s. 35).

Na závěr představení kontextuálních proměnných je třeba zdůraznit důležitou roli kontextu mezinárodního prostředí, ve kterém se daná mediace provádí. Úloha mediátora může být totiž ztížena v případech, kdy konflikt probíhá v prostředí, ve kterém se střetává řada zájmů především mocensky silných států. Tito aktéři mohou pochopitelně do procesu mediace vstupovat se snahou proces zprostředkování ovlivnit ve svůj prospěch. Může taky dokonce dojít k tomu, že někteří aktéři mohou nabídnout své služby mediátora.

Z toho důvodu budou v souvislosti s proměnnou charakter mediátora testovány tyto dvě hypotézy:

H3a: *Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na charakteru OBSE jako mediátora.*

H3b: *Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na charakteru dalších účastníků se mediátorů.*

1.7 Procesní proměnná – strategie mediátora

Každý mediátor se pohybuje v systému, který je tvořen parametry jako „komunikace, zkušenosti a představy konfliktních stran a zdroje a zájmy mediátora“ (Bercovitch, 1992, s. 15). Vzájemná souhra mezi těmito parametry ovlivňuje podobu a efektivitu mediace. Hlavním úkolem mediátora je tedy vhodným způsobem modifikovat alespoň jeden z výše uvedených parametrů takovým způsobem, který povede k pozitivním výsledkům prováděné mediace (Tamtéž).

V odborné literatuře se můžeme setkat s několika typologiemi mediačních strategií. Například Bercovitch a Lee (2003, s. 3-5) rozlišují tři typy: komunikačně-facilitativní; procedurálně-formulativní; a direktivní. Toto tříprvkové dělení je velmi podobné členění, které již v polovině 80. let ve své knize představili autoři Touval a Zartman. Dle nich (1985, s. 11-13) se mediátor může chovat jako *komunikátor*, *formulátor* nebo *manipulátor*. V prvním případě představuje mediátor komunikační most mezi znesvářenými stranami, jeho hlavní činností je zprostředkovat efektivní komunikaci. Pozice formulátora již vyžaduje aktivnější roli, mediátor v tomto případě taktně a přímočaře konfliktní strany pobízí k jednání a strukturuje projednávanou agendu. Manipulátor vstupuje do konfliktu nejaktivněji, má nad procesem mediace největší kontrolu. K uplatnění této strategie je nutné postavení, vliv, zdroje a přesvědčovací schopnosti.

Bercovitch dále toto tříprvkové dělení představené Zartmanem a Touvalem konkretizuje a zmiňuje specifické chování, které mediátor v jednotlivých případech uplatňuje (viz následující tabulka).

Tabulka č. 1: Chování mediátora při aplikování jednotlivých strategií (dle Bercovitch, 1992. s. 17-18; upraveno autorem)

Komunikátor	<ul style="list-style-type: none"> → zajišťuje interakci mezi stranami → identifikuje zásadní témata a zájmy → vytváří rámec pro vzájemné porozumění stran → podporuje smysluplnou komunikaci → dohlíží na to, aby konfliktní strany artikulovat své zájmy
Formulátor	<ul style="list-style-type: none"> → určuje místo konání a četnost setkání, kontroluje jejich průběh → vytváří protokol, navrhuje procedury → zdůrazňuje společné zájmy → zmírňuje napětí mezi stranami konfliktu → strukturuje agendu → udržuje strany konfliktu u vyjednávacího stolu → dbá na to, aby se vyjednávání zaměřovalo na relevantní body
Manipulátor	<ul style="list-style-type: none"> → mění očekávání stran → navrhuje ústupky, které by mohly strany učinit a přijímá za ně zodpovědnost → přichází se zásadními návrhy → upozorňuje strany na problémy spojené s nepřijetím dohody → tlačí strany k větší flexibilitě → pomáhá navrhnout rámec pro přijatelný výsledek → slibuje poskytnutí zdrojů → může pohrozit ukončením mediace → nabízí dohled nad dodržováním přijaté dohody

Co se týče pravděpodobnosti úspěchu mediace, Bercovitch a DeRouen (2004, s. 166) považují za nejefektivnější uplatnění přímé, co nejaktivnější mediační strategie, mediátor by měl tedy v ideálním případě zaujmout roli manipulátora. Nicméně jak už bylo zmíněno výše, pro manipulativní strategii je naprosto zásadní, aby mediátor disponoval dostatečným vlivem, zdroji a pákami, díky kterým bude schopen na konfliktní strany v určitých momentech zatlačit a například je přesvědčit, aby byly ochotny přijmout ústupky.

V souvislosti s proměnnou strategie mediátora bude v práci testována tato hypotéza:

H4a: Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na strategiích OBSE jako mediátora.

Podobně jako u předchozí proměnné musíme brát v potaz i aktivity dalších mediátorů, proto bude testována i tato hypotéza:

H4b: Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na strategiích dalších účastníků se mediátorů.

2. Konflikt v Podněstří

Pro pochopení podněsterského konfliktu je třeba nejprve nastínit historii tohoto separatistického území. Ačkoli není podněsterský konflikt založen na nějaké historické nevraživosti mezi konfliktními stranami, odlišný historický vývoj na obou stranách řeky Dněstru hrál v konfliktu nezastupitelnou roli.

2.1 Historický vývoj Podněstří

První zmínky o existenci Moldavského knížectví se datují do poloviny 14. století. V průběhu dalších dekád se muselo knížectví vypořádat s pravidelnými nájezdy Osmanských Turků, kteří nad územím mezi řekami Dněstr a Prut získali kontrolu v průběhu 16. století. V tu dobu byla oblast na východ od řeky Dněstr, tedy dnešní Podněstří, málo osídlená. První větší migrační vlny obyvatel moldavského původu se datuje do druhé poloviny 17. století. Ve stejné období také do oblasti dnešního Podněstří přicházelo mnoho Ukrajinců (Kolsto, Edemsky, Kalashnikova, 1993, s. 996-997).

Osmanští Turkové se ale museli bránit nájezdům Ruské říše, které se na konci 18. století povedlo na Turcích získat území na východním břehu Dněstru. Od té doby bylo Podněstří pod nadvládou ruského, respektive sovětského impéria (King, 2000, s. 179-180). Zbylé území dnešního Moldavska (teritorium na západ od řeky Dněstr, tzv. Besarábie) patřilo pod správu ruské říše od roku 1812 až do konce první světové války. V roce 1918 se totiž území Besarábie stalo součástí Rumunského království. Teritorium dnešního Podněstří ovšem zůstalo pod ruskou správou (Kolsto, Edemsky, Kalashnikova, 1993, s. 997-998).

V roce 1924 byla v rámci Ukrajinské SSR na východ od řeky Dněstr – tedy včetně území Podněstří – vytvořena Moldavská autonomní sovětská socialistická republika (MASSR). Dle sčítání lidu z roku 1926 bylo obyvatelstvo oblasti tvořeno téměř z poloviny etnickými Ukrajinci, Moldavanů bylo na území MASSR maximálně 30 procent (Kolsto, Edemsky, Kalashnikova, 1993, s. 978). MASSR sloužila především jako propagandistický nástroj a základna aktivit Sovětů v Rumunským královstvím ovládané Besarábii. Území Besarábie se nakonec Sovětům podařilo získat na základě tajného protokolu k paktu Ribbentrop-Molotov, přičemž k obsazení Besarábie sovětskými jednotkami došlo na začátku července 1940 (Roper, 2004a, s. 104) Ke změně mocenských poměrů v oblasti došlo opět o rok později. Po napadení SSSR Německem se dostala Besarábie i oblast

Podněstří pod rumunskou správou. To trvalo pouze do roku 1944, kdy Rudá armáda získala nad celou oblastí kontrolu. O rok později došlo k vytvoření Moldavské sovětské socialistické republiky (MSSR), která zahrnovala i území Podněstří (Tamtéž; Kolsto, Edemsky, Kalashnikova, 1993, s. 979).

V následujících desetiletích došlo k výraznému prohloubení rozdílů mezi Podněstřím a zbylým územím MSSR. I přes společnou koexistenci v rámci jednoho státního útvaru procházelo území na východním břehu Dněstru diametrálně odlišným socioekonomickým vývojem. Podněstří se těšilo privilegovanému postavení. Zatímco pro území na západ od Dněstru byl typický zaostalý agrární sektor, Podněstří se v průběhu let stalo vojensko-průmyslovým centrem¹⁰ nejen v MSSR, ale i v rámci celého SSSR. Podněstří bylo mnohem více sovětizováno, území si mimo jiné prošlo rozsáhlou kolektivizací ve 20. a 30. letech. Sovětské vedení tak důvěřovalo více stranickým kádrům z východního břehu Dněstru¹¹, kteří obsazovali nejlukrativnější pozice (King, 2000, s. 183).

Na celé území MSSR přicházelo za prací mnoho etnických Rusů, kteří se těšili privilegovanému postavení. Došlo také ke změně jazykového zákona, přičemž moldavštinu (v podstatě rumunštinu) psanou latinkou nahradila verze psaná azbukou a ruština se stala jazykem každodenního života i vysokého školství (Roper, 2004a, s. 105). Sovětské vedení se prostřednictvím jazykového zákona a dalších opatření zdůrazňující jedinečnou moldavskou identitu snažilo o prohloubení rozdílů mezi Moldavany a Rumuny¹². Na jednu stranu byla tato politika úspěšná, nicméně v určité části společnosti to mělo opačný efekt vedoucí k většímu zájmu a upevnění sounáležitosti s rumunským elementem (Skvortsova, 2002, s. 167) Rusifikační politika se také výrazně projevila v přílivu etnických Rusů do oblasti. Následující tabulka znázorňuje proměnu etnické struktury obyvatelstva Podněstří v čase.

¹⁰ Za zmínku stojí například vodní elektrárna v blízkosti města Dubasari. Tato elektrárna zásobovala od roku 1955 elektřinou většinu území MSSR. Později byla také postavena tepelná elektrárna ve městě Dnestrovsc, která je dodnes hlavním zdrojem elektrické energie v rámci celého Moldavska. V metropoli Podněstří – Tiraspolu – se dále vyráběla velká část zbraní a technického vybavení pro sovětskou Rudou armádu (King, 2000, s. 183).

¹¹ Do roku 1989 pocházeli všichni první tajemníci Komunistické strany MSSR z území Podněstří (King, 2000, s. 183)

¹² K odlišnostem mezi moldavskou a rumunskou identitou viz Skvortsova, 2002, s. 165-168.

Tabulka č. 2: Podněstří a jeho etnické složení obyvatelstva v čase (Blakkisrud, Kolsto, 2011, s. 194)

Ethnicity	1926 census	1936 census	1989 census	2004 census
Moldovans	44.1	41.8	39.9	31.9
Ukrainians	27.2	28.7	28.3	28.8
Russians	13.7	14.2	25.5	30.4
Others	15.0	15.3	6.3	8.9

2.2 Podněsterský konflikt

V průběhu perestrojky došlo také na území MSSR k vytvoření proreformního hnutí cílící především proti rusifikaci oblasti. Nejpodstatnějším bodem proreformních sil v čele s Demokratickým hnutím byla jazyková otázka. Demokratické hnutí považovalo uznání moldavštiny psané latinkou za oficiální jazyk, dále se také zaměřovalo na posílení kulturních a jazykových svobod etnických Ukrajinců, Bulharů a Gagauzů¹³. Je tedy zřejmé, že proreformní hnutí nebylo zaměřeno na otázku etnicity, dělicí linie byla politického charakteru (Roper, 2004a, s. 105).

Brzy se do popředí proreformního hnutí dostala Lidová fronta Moldavska (FPM), které se podařilo zorganizovat rozsáhlé demonstrace, jejichž hlavním požadavkem bylo vyhlášení moldavštiny psané latinkou oficiálním jazykem (Kaufman, 1996, s. 123). Centrem odporu proti změně zákona se stalo právě Podněstří,¹⁴ na jehož území se zmobilizovalo opoziční hnutí¹⁵. Podněsterské autority sílící hnutí vnímalo především jako hrozbu, která by mohla vést k přesunutí mocenského centra z privilegované minority na moldavskou většinu. Primární otázka se tedy netýkala ztráty identity, ale ztráty postavení mocensky privilegované vrstvy (King, 2000, s. 186-187).

¹³ Gagauzové jsou turkicky hovořící ortodoxní křesťané obývající území na jihu Moldavska. Gagauzsko jednostranně vyhlásilo v roce 1990 samostanost, přičemž de facto nezávislost oblasti byla zrušena až v roce 1994, kdy se gagauzští představitelé dohodli s Kišiněvem na formě speciálního statutu oblasti v rámci Moldavské republiky. Více k otázce Gagauzů viz King, 2000, s. 209-223.

¹⁴ Demonstrace proti změně zákona nicméně probíhaly po celém území Moldavska, ať už například v Gagauzsku nebo v oblastech s vysokým procentem obyvatelstva ruského původu (King, 2000, s. 186-187).

¹⁵ Představitelem opozičního hnutí se stala Jednotná rada pracovních kolektivů (OSTK), v jejíž čele stanul budoucí „prezident“ Podněstří Igor Smirnov. OSTK zorganizovala stávkou proti nové verzi připravovaného jazykového zákona. Organizace byla také hlavním propagátorem myšlenek o možnosti odtržení Podněstří od zbývajících území MSSR (Kolsto, Malgin, 1998, s. 107)

Napětí se dále vystupňovalo po rozhodnutí Nejvyšší rady MSSR, která přijala prakticky všechny požadavky FPM a vyhlásila moldavštinu psanou latinkou oficiálním jazykem MSSR (Kolsto, Malgin, 1998, s. 107). Stále více se také ozývaly hlasy na spojení Rumunska nejenom s historickým územím Besarábie, ale také s oblastí na východním břehu Dněstru (Kolsto, Edemsky, Kalashnikova, 1993, s. 980). Sílicí napětí se postupně dostávalo do forem násilností mezi policií a podněsterskými ozbrojenými skupinami (King, 2000, s. 188).

Z důvodu sílicích obav o spojení Moldavska s Rumunskem podněsterské autority se postupně připravovaly na možnost získání autonomie. V lednu 1990 zorganizovala OSTK místní referendum, ve kterém se 96 procent hlasujících vyjádřilo pro získání autonomie v rámci MSSR s případným vytvořením samostatné republiky (King, 2000, s. 189). K dalším krokům získaly podněsterští představitelé odvalu poté, co Gagauzové v srpnu 1990 jednostranně vyhlásili existenci Gagauzské republiky. Již 2. září byla na kongresu místních zástupců vyhlášena Podněsterská moldavská republika¹⁶, přičemž samotní představitelé zdůrazňovali, že nový útvar je sice integrální součástí SSSR, nicméně deklarovali zpřetrhání vazeb s moldavskými autoritami v Kišiněvě. Na vyhlášení nového útvaru negativně reagoval kromě Kišiněva také sovětské vedení v Moskvě. Generální tajemník Ústředního výboru KSSS Michail Gorbačov vydal v prosinci 1990 dekret, kterým anuloval vyhlášení jak Podněsterské moldavské republiky, tak Gagauzské republiky (Kolsto, Malgin, 1998, s. 108; King, 2000, s. 189)

V následujících měsících vláda v Kišiněvě postupně ztrácela kontrolu nad podněsterským územím. Podněsterští separatisté jednoduše získávali zbraně a munici ze skladů místních továren a začali obsazovat místní policejní stanice a vládní instituce. V průběhu roku 1991 ztratila centrální vláda v Kišiněvě kontrolu nad podněsterským územím (King, 2000, s. 189).

Ozbrojený střet s prvními oběťmi se odehrál na začátku listopadu 1990 v Dubasari. Při střetu zahynuli tři lidé (Kolsto, Edemsky, Kalashnikova, 1993, s. 984). Situace se postupně zotřovala i vzhledem k blížícímu se rozpadu SSSR. Moldavská republika vyhlásila nezávislost v srpnu 1991, podněsterské autority okamžitě reagovaly vyhlášením nezávislosti na Moldavsku. V této atmosféře se stále stupňovalo napětí, které se stále častěji projevovalo ozbrojenými střety. V září 1991 byla vytvořena Podněsterská republikánská

¹⁶ K vyhlášení nezávislosti se přihlásilo také město Bender, ležící na západním břehu Dněstru. Přístav Bender je se zbytkem Podněstří propojeno mostem.

garda, která získávala posily a vojenské vybavení především od ruské 14. armády, mohla se také spolehnout na pomoc Kozáků, kteří na území Podněstří dorazili na konci roku 1991 (Roper, 2004a, s. 108; Kolsto, Malgin, 1998, s. 109).

V průběhu druhé poloviny roku 1991 a začátku roku následujícího se moldavské jednotky snažily znovu převzít důležité budovy a instituce (například soudy, policejní stanice, úřady státních prokurátorů apod.) na východním břehu Dněstru. Při těchto snahách často docházelo k ozbrojeným konfliktům, přičemž do té doby nejintenzivnější se odehrály v prosinci 1991 ve městě Dubasari (Kolsto, Malgin, 1998, s. 109; King, 2000, s. 192). Vše nasvědčovalo tomu, že se konflikt postupně dostane z fáze občasných ozbrojených střetů v regulérní válku. K tomu došlo v březnu 1992, kdy začaly být do bojů ve velkém nasazovány tanky, děla či různá odpalovací zařízení (Tamtéž, s. 110).

Na konci března se do konfliktu vložil moldavský prezident Mircea Snegur, který vyhlásil výjimečný stav a moldavská strana se pokusila odzbrojit podněsterské síly. Tyto snahy ale narazily na ozbrojený odpor, a podílely se tak na zintenzivnění konfliktu. V květnu docházelo k ozbrojeným střetům především poblíž měst Dubasari a Bender (Roper, 2004a, s. 108; Kolsto, Edemsky, Kalashnikova, 1993, s. 987).

Nejintenzivnější boje se rozhořely v druhé polovině června 1992 ve městě Bender¹⁷. 19. června vydal prezident Snegur rozkaz k útoku s cílem získání kontroly nad městem, které bylo do té doby ovládané podněsterskými jednotkami. Útok byl úspěšný, moldavské jednotky získaly poměrně brzy kontrolu prakticky nad celým centrem města včetně jediného mostu spojujícího Bender s Podněstřím. V tuto chvíli do konfliktu naprosto zásadním způsobem zasáhla ruská 14. armáda. S její pomocí zahájily podněsterské síly v noci z 20. na 21. června úspěšnou protiofenzivu, která donutila moldavské jednotky k ústupu (Troebst, 2004, s. 18; King, 2000, s. 193-194).

Nedlouho po bojích se v Moskvě ruský prezident Jelcin sešel se svým moldavským protějškem Snegurem a 21. července, tedy měsíc po nejintenzivnějších střetech ve městě Bender, podepsali dohodu o zastavení palby a vytvoření bezpečnostní zóny podél Dněstru. Pro dohled nad klidem zbraní byla ustavena Společná kontrolní komise (Joint Control Commission; JCC) složená ze zástupců Moldavska, Ruska a Podněstří. Prezident Snegur odvolal výjimečný stav a znovu byly obnoveny dodávky plynu a elektrické energie z Podněstří do zbytku moldavského území (King, 2000, s. 196).

¹⁷ Bender, ležící na západním břehu Dněstru, je důležitým strategickým bodem celého Moldavska. Tvoří důležitý dopravní uzel, je významným přístavem na Dněstru. Proto bylo pro obě strany zásadní město ovládnout.

3. Hodnocení úspěšnosti mediace OBSE a analýza proměnných

V předkládané kapitole bude zhodnocena mediační činnost OBSE z hlediska její úspěšnosti. Pro zhodnocení úspěšnosti bude využit „goal-based“ přístup, tedy hodnocení na základě splnění, či nesplnění předem vytyčených cílů. Proto bude nejprve představen oficiální mandát OBSE pro misi v Moldavsku. Hlavní část této kapitoly pak tvoří analýza jednotlivých kontextuálních a procesních proměnných a jejich dopad na úspěšnost mediačního působení organizace.

3.1 Mandát OBSE

Dle ustanovujícího dokumentu je „cílem mise na základě principů a závazků KBSE usnadnit dosažení trvalého komplexního politického řešení konfliktu v oblasti na levém břehu Dněstru Moldavské republiky ve všech aspektech“ (KBSE, 1993a). K plnění tohoto cíle si organizace stanovila sadu cílů. Mise OBSE v Moldavsku si tak vytyčila:

- „usnadnit vytvoření komplexního politického rámce pro dialog a vyjednávání a asistovat konfliktním stranám ve vyjednávání o trvalém politickém řešení konfliktu, konsolidaci nezávislosti a suverenity Moldavské republiky současně s porozuměním nad zvláštním statusem podněsterského regionu;
- shromažďovat a poskytovat informace o situaci, včetně informací o vojenské situaci, v regionu, vyšetřovat konkrétní incidenty a zhodnotit jejich politické dopady;
- podporovat participující státy zainteresované ve vyjednávání o statusu a brzkém, uspořádaném a kompletním stažení zahraničních jednotek;
- poskytovat rady a odborné znalosti, jakož i rámec pro další činnosti v oblastech politického řešení jako je dodržování mezinárodních závazků týkajících se lidských práv a práv menšin, demokratická transformace, repatriace uprchlíků, definování zvláštního statusu podněsterského regionu;
- zahájit viditelnou přítomnost KBSE v regionu a navázat kontakt se všemi konfliktními stranami, místními úřady a obyvatelstvem“ (KBSE, 1993a)

V prosinci 1999 došlo k rozšíření mandátu o asistenci a dohled nad odstraněním a zničením ruské munice a zbraní (OBSE, 1999).

3.2 Hodnocení mediační činnosti OBSE

Následující podkapitola zhodnotí úspěšnost mediace na základě splnění, či nesplnění cílů vytyčených v mandátu organizace. Nejprve budou představeny činnosti OBSE a její úspěšnost při zprostředkování řešení politického statusu Podněstří, dále činnosti pokrývající naplnění cílů z vojensko-politické oblasti (stažení ruských jednotek z moldavského území, odstranění vojenského vybavení a materiálu z Podněstří) a také činnosti organizace pokrývající lidskou dimenzi.

3.2.1 Hodnocení činnosti OBSE v oblasti řešení politického statusu Podněstří

OBSE v oblasti řešení politického statusu podněsterského regionu v průběhu vykonávání svého mandátu vynaložila a stále vynakládá značné úsilí. Organizace byla již od počátku svého působení v postkonfliktním vyjednávání velmi aktivním aktérem, který kromě vytváření komunikačních kanálů přinášel na jednací stůl propracované návrhy s možnými řešeními politického statusu separatistické oblasti.

První podstatný návrh na řešení politického statusu Podněstří zveřejnila KBSE v listopadu 1993. V úvodu návrhu je zdůrazněno, že „mise považuje obnovení teritoriální integrity Moldavska za prvořadý cíl své činnosti“ (KBSE, 1993b, s. 1). Návrh obsahuje poměrně detailní představu o možném statusu separatistického regionu. Dle plánu by mělo Podněstří v rámci Moldavské republiky status „zvláštní oblasti“ s vlastní lokální exekutivou, voleným shromážděním, a soudem. Podněstří by tak sice zůstalo integrální součástí Moldavska, nicméně by disponovalo rozsáhlou autonomií. Dále návrh počítal se třemi typy jurisdikcí – výhradně centrální, výhradně regionální a smíšenou. Výhradně centrální jurisdikce by pokrývala oblasti občanství (existovalo by tedy pouze jedno – moldavské – občanství, žádné regionální), zahraniční politika, obrana, bezpečnost, monetární politika, státní symboly a vlajka. Výhradně regionální jurisdikce by se naopak týkala oblasti regionální autonomie pokrývající lokální administrativní strukturu, orgány a rozpočet či vzdělání a kulturu. Smíšená jurisdikce by se týkala nejvíce oblastí, konkrétně jazyka, soudnictví, policie, financí a ekonomiky. Návrh také pamatoval na možnost potenciálního spojení Moldavska s Rumunskem. V tom případě by měl podněsterský region garantováno právo na zvolení vlastní budoucnosti (KBSE, 1993b, s. 1).

Návrh byl později přijat jakožto základní rámec pro další vyjednávání. Na obou stranách byly ustanoveny expertní skupiny, jejichž cílem bylo předložení vlastních návrhů

na řešení politického statusu podněsterského regionu. Ovšem pouze moldavská strana vypracovala dokument reflektující návrh KBSE, představitelé Podněstří ve svém návrhu odmítli uznat teritoriální integritu Moldavské republiky. Jednání i poté pokračovala, nicméně dohody mezi oběma stranami dosaženo nebylo. V průběhu těchto neúspěšných jednání hrála OBSE důležitou roli prostředníka zajišťujícího komunikaci mezi stranami (Neukirch, 2001a, s. 127).

Důležitou roli hrála OBSE také při vyjednávání Moskevského memoranda podepsaného v květnu 1997. Původní text, jehož hlavním autorem byl tehdejší ruský ministr zahraničí Jevgenij Primakov, totiž představitelé OBSE odmítli podepsat, jelikož nezaručoval teritoriální integritu Moldavské republiky (Neukirch, 2001a, s. 127). Po následné úpravě a přijetí doplňkového dokumentu Společného prohlášení byly splněny požadavky Moldavska a OBSE a memorandum tak bylo jednotlivými zástupci v Moskvě podepsáno. Text potvrdil OBSE, Rusku a Ukrajině role mediátorů, Rusko a Ukrajina navíc získali status garanta (Moskevské memorandum, 1997).

Nejdůležitějším bodem dokumentu byla zmínka o budování vztahů mezi Moldavskem a Podněstřím v rámci „společného státu“ bez dalšího explicitního vymezení přesné podoby nastavení vztahů v jeho rámci. Obě strany konfliktu si pojem „společný stát“ vyložily diametrálně odlišně. Zatímco Kišiněv trval na vytvoření unitárního státu, separatisté prosazovali velmi volné ukotvení Podněstří v rámci Moldavska na bázi konfederativního zřízení (Hill, 2013, s. 293). Brzy po podepsání memoranda se opět chopila iniciativy OBSE a s přispěním obou dalších mediátorů představila návrh dohody upravující rozdělení kompetencí mezi Kišiněvem a Tiraspolem. Představy obou stran o nastavení budoucích vztahů byly ovšem natolik rozdílné a ani další pokusy o vyjednávání nebyly úspěšné (Neukirch, 2001a, s. 128).

Vedle vyjednávání v rámci summitů či expertních skupin byla OBSE realizátorem různých konferencí, workshopů a seminářů s cílem zajistit efektivní komunikaci jak mezi vyjednávacími týmy, tak také různými sociálními skupinami napříč společnostmi, vědci či nevládními organizacemi, a i touto formou tak přispět k většímu porozumění a debatě o možném řešení politického statusu separatistické oblasti (Neukirch, 2001a, s. 129-130; Hanne, 2004, s. 38)

K dalším pokusům o nalezení shody nad řešením politického statusu Podněstří došlo až v novém tisíciletí. Rok 2001 byl na moldavské politické scéně charakterizován drtivými úspěchy Strany komunistů Moldavské republiky, která v parlamentních volbách

získala 71 mandátů ze 101. Úspěch komunistů byl umocněn vítězstvím člena vládnoucí strany Vladimira Voronina v prezidentských volbách. Po vítězství Voronin vyhlásil vyřešení podněsterského konfliktu za jednu ze svých priorit, přičemž se vyslovil pro variantu federativního Moldavska. Iniciativy se opět zhostila OBSE, ke které se později přidali i další oba mediátoři a na základě konzultací především s moldavskou stranou předložili v červnu 2002 tzv. Kyjevský dokument obsahující návrh vytvoření Moldavska na bázi federativního uspořádání. Dokument specifikoval rozdělení kompetencí, nicméně přesnou podobu uspořádání federace nedefinoval. Jisté bylo, že tento návrh vyžadoval novelizaci moldavské ústavy (Hanne, 2004, s. 39). Následovalo další vyjednávání o podobě dohody a změn ústavy, nicméně ještě před zveřejněním textu návrhu připraveného mediátory do vyjednávání razantně vstoupila ruská strana s návrhem tzv. Kozakova memoranda.

Kozakovo memorandum, jenž počítalo s Moldavskem na bázi asymetrické federace, bylo ruskou iniciativou, o jejíž existenci se zástupci OBSE dozvěděli až těsně před jeho plánovaným podpisem (o Kozakovu memorandu blíže viz dále). Nicméně i díky intervenci OBSE a jejímu nátlaku na moldavskou stranu prezident Vladimir Voronin svůj podpis na poslední chvíli stáhl (Rogstad, 2018, s. 57).

Nepřijetí Kozakova memoranda znamenalo ve vyjednávání nejenom politického statusu Podněstří zásadní zlom. Fiasko ruské diplomacie dotáhnout přijetí memoranda do konce předznamenalo krach představ o možném uspořádání Moldavské republiky na federativním principu. Dodnes jsou zmínky o možnosti řešení konfliktu prostřednictvím návrhů na vytvoření federace vnímány velmi negativně, přičemž federativní uspořádání Moldavska je synonymem pro zvýšení vlivu Ruské federace v zemi. Krach Kozakova memoranda se stal také mimo jiné začátkem zvýšení vlivu západního společenství, především EU, v Moldavsku (Vardanean, 2018, s. 34, 38).

Ruská federace nesla náhlé odstoupení prezidenta Voronina od podpisu velmi těžce. To se také projevilo na vzájemných bilaterálních vztazích, které zaznamenaly výrazné zhoršení. To mělo také za následek zamrznutí dalších jednání o řešení podněsterského konfliktu. O rozmrazení jednání se měl postarat nový vyjednávací formát, který byl představen v roce 2005. Nový formát reflektoval větší zapojení západního společenství do řešení konfliktu. K již existujícímu pětistrannému formátu¹⁸ přibyli další dva aktéři –

¹⁸ Strany konfliktu – Moldavsko, Podněstří; mediátoři – OBSE, Rusko, Ukrajina. Oba posledně zmiňovaní mediátoři navíc mají na základě Moskevského memoranda z roku 1997 také status garantů.

Evropská unie a Spojené státy americké – kteří získali status pozorovatelů. Vyjednávání tak od roku 2005 probíhá ve formátu „5+2“. Po prvotním závanu optimismu ovšem vyjednávání na šest let zamrzla. Jednání byla obnovena v únoru 2012 v průběhu irského předsednictví OBSE. Nicméně jak ruská, tak podněsterská strana nejevila zájem o posun ve vyjednáváních a svými obstrukčními taktikami jednání zpomalovala (Socor, 2012).

Nový impuls do vyjednávání vneslo německé předsednictví OBSE v roce 2016. Německo se v otázce podněsterského konfliktu začalo aktivněji angažovat již v období po nepřijetí Kozakova memoranda, a právě v době svého předsednictví mělo více možností proces vyjednávání ovlivnit. Nicméně ani německému předsednictví se nepodařilo výrazněji přispět v otázce řešení statusu podněsterského regionu (Vardanean, 2018, s. 40-44).

V prosinci 2016 bylo na ministerské konferenci OBSE schváleno uplatňování nového přístupu, na jehož základě měly strany sporu identifikovat a implementovat praktické výstupy, jež by měly poposunout vyjednávání o řešení konfliktu. Strany identifikovaly celkem osm opatření, z nichž převážná část již byla implementována (OBSE, 2019).

Z analýzy činnosti OBSE v rámci řešení politického statusu je zřejmé, že i přes snahy organizace zajistit přijetí finální dohody se doposud tato nejcitlivější a zároveň nejdůležitější otázka podněsterského konfliktu vyřešit nepodařila. Zjednodušeně lze činnost OBSE v otázce vyjednávání politického statusu podněsterské oblasti rozdělit do dvou hlavních etap. Zaprvé, v období 1993-2003 vyvíjela organizace velmi proaktivní přístup vedoucí k předložení několika návrhů a určování směru vyjednávání. Ovšem žádný z návrhů nebyl především z důvodů antagonistických představ konfliktních stran dotážen do konce. Přelomovým bodem ve vyjednávání bylo nepřijetí Kozakova memoranda, což vedlo k zamrznutí vyjednávání, a ani vytvoření nového formátu 5+2 významný pokrok nepřineslo. Od roku 2003 po současnost se tak, s výjimkou Juščenkova plánu z roku 2005 (viz dále), v otázce přijetí dohody nad politickým statutem Podněstří příliš neudálo. Z toho ovšem nelze vinit OBSE, za krachem jednání stojí především obstrukční strategie ze strany Ruska a podněsterských separatistů.

Pro období po roce 2003 je také symptomatický nárůst vlivu EU. Přibližování s EU bylo započato již za prezidenta Voronina, který v únoru 2005 podepsal Akční plán EU-Moldavsko (Rogstad, 2018, s. 54). Snahy o bližší vztahy s EU byly zintenzivněny po roce 2009, kdy byla moldavská politická scéna ovládnuta proevropskými silami. Dosavadním

završením těchto stran bylo podepsání Asociační dohody zahrnující Hlubokou a komplexní zónu volného obchodu (DCFTA).

V posledních letech se ovšem více hovoří o možném připojení Moldavska do Ruskem ovládané Euroasijské unie. Tuto cestu preferuje především prezident Igor Dodon, který byl zvolen v roce 2016. Moldavsko v květnu 2018 dokonce získalo pozorovatelský status (Vlas, 2018). V souvislosti se zvolením Dodona do prezidentského úřadu se vzhledem k jeho větší náklonosti k Ruské federaci i Podněstří zvýšil potenciál na možnost nalezení případné dohody.

3.2.2 Hodnocení činnosti OBSE ve vojenské oblasti

Další aktivity OBSE se týkaly stažení ruských jednotek a později i odstranění ruského vojenského materiálu a vybavení z moldavského území. Jak již bylo zmíněno výše, Podněstří bylo jedním z vojensko-průmyslových center SSSR s mnoha závody specializujícími se na výrobu zbraní a munice. Navíc mnoho dalšího vojenského vybavení zůstalo v oblasti jako pozůstatek přítomnosti 14. armády. Kromě těchto dvou cílů se OBSE obecně věnuje také monitoringu situace a uplatňování opatření na budování důvěry (CSBMs)¹⁹ především z hlediska prevence reescalace a další válečné konfrontace (Hanne, 2004, s. 40).

Role OBSE ve vojenské oblasti byla od počátku limitována nízkou důvěrou ze strany představitelů Podněstří i Ruska, kteří úspěšně prodlužovali větší zapojení mise při provádění aktivit v této citlivé otázce. Mise získala přístup na jednání Společné kontrolní komise (JCC) až v červnu 1994, tedy dva roky po jejím vytvoření, navíc s určitými omezeními v podobě limitovaného počtu účastí na OBSE na jednáních JCC (Tamtéž).

Po získání více prostoru pro vyvíjení činnosti se OBSE účastní pravidelných schůzí hlídek pozorovatelů nad situací v bezpečnostní zóně. Zde lze zdůraznit výrazně pozitivní přínos mise. Jak zmiňuje Hill, přítomnost OBSE v regionu vždy umožnila rychlou reakci v případě potenciální eskalace násilí. V několika případech právě nasazení vojáků či civilních členů mise znamenalo zastavení napětí a eliminace případného znovuvypuknutí násilných střetů (Hill, 2013, s. 288). O tom svědčí i fakt, že od zastavení palby došlo prokazatelně jen k jednomu úmrtí přímo souvisejícímu s konfliktem (Plešinger, 2019).

¹⁹ CSBMs jsou zaměřena na opatření ke „snížení vojenského napětí a strachu z překvapivého vojenského útoku“ (OBSE, 2012, s. 14). CSBMs se tak soustředí například na výměnu vojenských informací, oznámení o chystaných vojenských cvičeních či dohody o snižování počtu vojenských jednotek na daném území (Tamtéž, s. 14-15)

Z hlediska udržování míru a snižování napětí je tak OBSE klíčovým aktérem přinášející stabilitu.

Nejcitlivějším tématem z výše uvedených je odsun ruských jednotek z moldavského území. Moldavská ústava dle článku 11, odstavec 2 explicitně zakazuje umístění cizích vojsk na svém území (Ústava Moldavské republiky, 1994, čl. 11). Z tohoto hlediska tak dlouhodobě dochází k závažnému porušení moldavské ústavy a suverenity. Stažení ruských jednotek je úzce spjato také s odstraněním munice a zbraní.

V době vyjednání příměří v červenci 1992 se na území Moldavska nacházelo na 9 600 ruských vojáků a značné množství vojenského vybavení. Navíc se v Podněstří nacházely také staré zásoby munice a zbraní datované ještě do doby SSSR v množství přibližně 40 000 tun (Hill, 2002, s. 133). Debata o stažení vojsk a odstranění munice a zbraní nejprve probíhala na bilaterální úrovni. V roce 1994 byla mezi Moldavskem a Ruskem uzavřena bilaterální dohoda o odsunu ruských jednotek z moldavského území do konce roku 1997 v „synchronizaci“ s politickým řešením konfliktu²⁰. Právě požadavek na odsun jednotek v „synchronizaci“ s nalezením dohody nad politickým statusem Podněstří OBSE silně kritizovala (Hanne, 2004, s. 42).

Ruská federace postupně své jednotky společně s vojenským materiálem z moldavského území odsunovala. Příslib na odchod ruských jednotek do konce roku 1997 ovšem splněn nebyl, což bylo pravidelně odsuzováno na jednáních OBSE, například prostřednictvím prohlášení na zasedáních Rady ministrů OBSE (Hill, 2002, s. 137). Proti odstraňování vojenského materiálu a zařízení z podněsterského regionu hlasitě vystupovali podněsterští představitelé, dle kterých část vybavení a materiálu náleží právě jim. Proto se snažili prostřednictvím blokád silnic a letišť odsunu materiálu co nejvíce zamezit (Hanne, 2004, s. 42) Tiraspolu se navíc do svých armádních řad podařilo dostat mnoho vojáků ze stahující se Operační skupiny ruských sil v Moldavsku²¹. Jednalo se především o vojáky, kteří již měli v Podněstří rodinné a jiné vazby (Hill, 2002, s. 136).

Na jednání Rady ministrů OBSE v Oslu v roce 1998 padl návrh s nabídkou na poskytnutí asistence při odstraňování vojenského materiálu a vybavení. Brzy poté několik států OBSE nabídlo finanční pomoc, což se stalo odrazovým můstkem k další činnosti organizace. Klíčovým setkáním v řešení této otázky se stal summit OBSE v Istanbulu v listopadu 1999. Rusko se v závěrečném textu summitu zavázalo stáhnout své jednotky

²⁰ Ruská Státní дума ovšem nikdy smlouvu neratifikovala (Rogstad, 2018, s. 52).

²¹ Operační skupina ruských sil v Moldavsku je nástupkyní 14. armády.

z Moldavska do konce roku 2002²². Současně Moskva přislíbila odstranění vojenského materiálu a munice, na které se vztahuje Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě²³, a to do konce roku 2001. Istanbulský summit byl důležitý i z dalších dvou důvodů. OBSE získala pravomoc být operativně zapojena při stažení ruských jednotek i vojenského vybavení a mohla se tak do procesu zapojit i prakticky, nejen prostřednictvím politických prohlášení. Navíc byl summit odrazovým můstkem k vytvoření speciálního dobrovolného fondu pro finanční podporu při odstraňování vojenského materiálu a vybavení (OBSE Istanbul summit document, 1999, s. 50; Hill, 2002, s. 129-130). Tento fond byl vytvořen na konci roku 1999 a pravomocí nad operační činností fondu byl pověřen vedoucí mise OBSE v Moldavsku (Hill, 2002, s. 140). OBSE pak prováděla pravidelné monitorovací operace pozorující naplňování plánu odstraňování munice a zbraní a v návaznosti na plnění získávala Ruská federace prostřednictvím fondu kompenzační finanční prostředky. Právě díky tomuto finančnímu nástroji se v této záležitosti udělal velký posun, jenž byl ovšem zastaven z politických důvodů po nepřijetí Kozakova memoranda (Hill, 2013, s. 292).

Odstraňování vojenského materiálu a vybavení pokračovalo úspěšně až do března 2004, kdy ruská strana odmítla z politických důvodů v odstraňování pokračovat. Jednalo se o reakci na neúspěšná jednání o Kozakově memorandu, jehož nepřijetí, jak již bylo zmíněno výše, se negativně odrazilo na celkovém řešení podněsterského konfliktu, včetně ruského závazku na stažení jednotek a odstranění vojenského vybavení a materiálu. Dodnes se tak na podněsterském území nachází přibližně 20 000 tun zbraní a munice²⁴ (OBSE, Factsheet; Hill, 2013). Co se týče počtu ruských vojáků na moldavském území, v roce 2002 jich v podněsterském regionu operovalo na 1 800, z toho přibližně 400 bylo členy společných mírových sil a dalších 400 sloužilo jako rezervní členové mírových sil (Hanne, 2004, s. 44). V současnosti na moldavském území pobývá na 1 500 ruských vojáků, z toho na 400 pobývá na moldavském území legálně prostřednictvím mandátu v rámci společných

²² V roce 1999 se na moldavském území nacházelo přibližně 2 600 ruských vojáků, včetně členů patřících do jednotky, která byla součástí mírových sil, které byly vytvořeny prostřednictvím dohody o zastavení bojů přijaté v červenci 1992 (Hill, 2002, s. 135)

²³ Smlouva byla přijata na pařížském summitu KBSE v listopadu 1990. Smlouva „zahrnuje systém početních limitací, výměny informací a verifikací v pěti kategoriích konvenčních zbraní a zařízení (bitevní tanky, dělostřelecké systémy, obrněná vozidla, bojová letadla a útočné vrtulníky)“ (MZV ČR).

²⁴ Tyto zásoby z doby SSSR se nacházejí v obci Cobasna, kde se také nachází stanoviště pro ruské jednotky. Ve skladech se nachází zbraně a střeliva z bývalé Německé demokratické republiky (NDR) a také Československa (Ciochina, Schwartz, 2015).

mírových sil. Zbýlých přibližně 1 100 členů ruských jednotek tak operuje na moldavském území nelegálně (Necsutu, 2018).

Výsledné hodnocení působení mise ve vojenské oblasti je poněkud ambivalentní. Na jednu stranu díky aktivní činnosti organizace došlo od zastavení palby prokazatelně jen k jednomu úmrtí přímo souvisejícímu s konfliktem. Postkonfliktní fáze tak probíhá poklidnou cestu. Na druhou stranu doposud nedošlo k úplnému stažení ruských jednotek a odstraněním ruského vojenského materiálu a vybavení z moldavského území. Nicméně organizace v tomto ohledu dělá maximum možného. Díky aktivitě OBSE, především v podobě zřízení dobrovolného fondu, došlo k podstatnému pokroku v této palčivé otázce, nicméně z politicko-mocenských důvodů Ruská federace odmítá své závazky splnit a naplnění tohoto cíle je tak stále v nedohlednu.

3.2.3 Hodnocení činnosti OBSE v oblasti pokrývající lidskou dimenzi

Z hlediska vytyčených cílů zahrnuje právě činnost pokrývající sféru lidské dimenze tematicky nejrozsáhlejší oblast zahrnující široce pojaté agendy lidských práv a demokratizace. Je patrné, že činnost OBSE je tedy v této oblasti dosti rozsáhlá, proto nebude následný výčet příkladů vyčerpávající.

Oblast demokratizace a lidských práv zahrnuje celou škálu aktivit. Obecně lze za hlavní cíl označit vytvoření příznivých podmínek jak v politické sféře, tak ve společnosti pro nalezení řešení konfliktu a jeho následnou úspěšnou implementaci. Jednou z primárních činností je tak v součinnosti s Úřadem pro demokratické instituce a lidská práva²⁵ (Office for Democratic Institutions and Human Rights; ODIHR) dohled nad konáním spravedlivých a svobodných voleb (Hanne, 2004, s. 45). Mise také s ODIHR spolupracuje při poskytování rad a expertního zázemí při snahách o úpravu volebních zákonů v regionu (OBSE, Factsheet).

Mise se také snaží podporovat rozvoj neziskových organizací. Nicméně jak zmiňuje Hanne, podněsterští představitelé sledují tuto činnost s velkým podezřením a činnost OBSE je tak v této oblasti dost omezená. Některým aktivistům z neziskových organizací bylo

²⁵ Úřad je nejdůležitějším orgánem pokrývající lidskou dimenzi v rámci působení OBSE. Působení této instituce bylo rozšířeno do současné podoby na základě Helsinského dokumentu z roku 1992. Do té doby se ODIHR zaměřoval na otázky svobodných voleb, po rozšíření agendy se ODIHR zaměřuje také na otázky demokratizace, lidských práv či rovnosti pohlaví. Přes rozsáhlou agendu je zřejmě nejviditelnější funkcí Úřadu právě dohled nad pořádáním voleb (Zwettlerová, 2001, s. 41; Galbreath, 2007, s. 52).

například zakázáno opustit území Podněstří, další účastníci se například museli podrobit výslechům (Hanne, 2004, s. 46).

Mise OBSE v Moldavsku vykazuje rozsáhlé aktivity také v otázce svobody médií, přičemž monitoruje situaci na obou stranách Dněstru. Mise i prostřednictvím finančních příspěvků podporuje činnost Centra nezávislé žurnalistiky (IJC) se sídlem v Kišiněvě. IJC je nezávislou, apolitickou neziskovou organizací, jíž hlavním cílem je podpora svobody médií či výzkum a vzdělávání mladých novinářů (OBSE, 2012, s. 59-60). Jedním z hlavních projektů IJC je Škola pokročilé žurnalistiky, která byla založena v Kišiněvě v roce 2006 za účelem zkvalitnění práce novinářů v Moldavsku. Od roku 2007 Mise poskytuje stipendia pro studenty žurnalistiky z Podněstří i Gagauzsku. Kromě toho Mise spolupořádá řadu seminářů a workshopů s cílem zlepšit přístup k informacím včetně přístupu na internet (OBSE, Factsheet).

Z hlediska ochrany práv menšin se mise OBSE velmi aktivně zapojuje v otázce jazykových práv a s tím spojeným přístupem ke vzdělání v mateřském, tedy moldavském, jazyce na podněsterském území. Touto problematikou se mise ve spolupráci s Vysokým komisařem pro národnostní menšiny²⁶ (High Commissioner on National Minorities; HCNM) zabývá od počátku svého působení. I po konci války některé moldavské školy na podněsterském území nabízely výuku v moldavštině psané latinkou. Kvůli tomu se tyto školy setkávaly s konstantním tlakem ze strany místních úřadů a nebylo jisté, zda další školní rok bude moct na škole výuka probíhat. Mise se od počátku ve spolupráci s HCNM snažila vstupovat do jednání s oběma stranami s cílem zachovat fungování těchto škol (Neukirch, 2006, s. 141-142).

V roce 2003 se podařilo misi a HCNM vyjednat dohodu o změně statutu zmíněných škol z veřejných na soukromé, přičemž financování by poskytovala vláda v Kišiněvě. Část radikálního vedení Podněstří ovšem nakonec dohodu odmítla a situace se nadále vyostřovala. V létě 2004 se situace razantně zhoršila. Podněsterská domobrana obsadila moldavskou školu v Tiraspolu, zničila část budovy, zabavila veškeré učební materiály a archivy a oznámila konfiskaci objektu. Zároveň také lokální úřady odpojily od dodávek vody a elektřiny školy v Bender a Ribnici. V návaznosti na to mise zahájila monitorovací činnost u škol, a ještě zintenzivnila jednání s podněsterskými autoritami. Podněsterská

²⁶ Úřad HCNM byl vytvořen v roce 1992 jako odpověď na stále zvyšující význam postavení národnostních menšin. HCNM představuje především mechanismus včasného varování v rámci prevence sporů, ve kterých jsou zainteresovány národnostní menšiny (Galbreath, 2007, s. 50). HCNM tak tedy „působí jako orgán preventivní diplomacie pro předcházení konfliktům mezi národnostními menšinami a státními orgány a jako orgán ochrany kolektivních práv“ (Zwettlerová, 2001, s. 41)

strana byla také vystavena silnému mezinárodnímu tlaku. Kromě zástupců mise se do jednání s Tiraspolem a Kišiněvem vložil také úřadující předseda OBSE²⁷ (Chairmanship-in-office; CiO) OBSE a zástupci obou dalších mediátorů. Díky intenzivnímu tlaku a vyjednávání ze strany OBSE se podařilo pro daná školská zařízení vyjednat získání statutu soukromých škol (Tamtéž, s. 142-143; OBSE, Factsheet).

Další aktivity mise OBSE se týkají například boji proti obchodu s lidmi a domácímu násilí. Činnosti mise v této problematice jsou poměrně široké, zahrnují například školicí semináře pro soudce, právníky, policii, sociální pracovníky a další zainteresované aktéry, dále expertní poradenství pro státní úřady či organizace osvětových kampaní. Mezi další aktivity patří boj proti diskriminaci, především na základě pohlaví (OBSE, Factsheet).

OBSE také složí jako důležitý prostředník pro další organizace, které by se bez pomoci OBSE těžko na území Podněstří dostaly. Díky přítomnosti členů mise tak získaly různé nevládní i vládní organizace, jako například Světová zdravotnická organizace, přístup na území podněsterského regionu, kde mohly právě díky kontaktům OBSE vykonávat činnost (Hill, 2013, s. 288).

Z výše uvedených aktivit je patrný široký záběr působnosti OBSE v oblasti lidské dimenze. Mise OBSE za dobu svého působení zorganizovala řadu projektů, workshopů a seminářů cílících na podporu občanské společnosti, demokratických institucí či podpory lidských práv. Velice důležitá je také součinnost mise s dalšími orgány OBSE, ať už s ODIHR či HCNM (Hill, 2013, s. 289). OBSE je při svých činnostech částečně omezoována podněsterskou stranou, zejména pokud jde o aktivity zaměřující se na občanskou společnost na východ od řeky Dněstru. Nicméně obecně lze činnost mise OBSE v Moldavsku v oblasti lidské dimenze lze označit za úspěšnou a efektivní.

Po analýze hodnocení činnosti nelze misi OBSE v Moldavsku v přísném slova smyslu označit za úspěšnou. Ačkoli se formou postupných kroků daří strany konfliktu konfliktní strany přibližovat (Plešinger, 2019), primární cíl mise, tedy zprostředkování nalezení politického řešení konfliktu, jež by vedlo k obnovení teritoriální integrity Moldavské republiky, se OBSE doposud nepodařilo naplnit. Navíc také nedošlo k naplnění dalších velmi citlivých cílů – stažení ruských jednotek a odstranění vojenského vybavení a materiálu z moldavského území. Je ovšem nutné poznamenat, že organizace dělá v rámci

²⁷ Úřadující předseda (CiO) je „nejvyšším stálým orgánem OBSE a jejím nejvyšším představitelem ve vztazích k ostatním subjektům mezinárodního práva“ (Zwettlerová, 2001, s. 38). Pozice úřadujícího předsedy oficiálně vznikla na základě Helsinských rozhodnutí z roku 1992. Pozice CiO se vždy zhošťuje ministr zahraničních věcí země, která zrovna po celý daný kalendářní rok OBSE předsedá. Daná předsedající země má tak příležitost prosazovat svou zahraničněpolitickou agendu (Tamtéž; Galbreath, 2007, s. 49-50)

svého mandátu maximum, činnost OBSE je ovšem limitována především vnějšími faktory. Cílem následující části práce je tedy analyzovat, které faktory naplnění výše zmíněných cílů znesnadňují.

3.3 Analýza kontextuálních proměnných

Cílem následující podkapitoly je analyzovat, jakým způsobem jednotlivé zkoumané kontextuální (charakter konfliktu, charakter konfliktních stran a charakter mediátora) a procesní (strategie mediátora) proměnné ovlivnily úspěšnost OBSE při její mediační činnosti a potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

3.3.1 Charakter konfliktu

V rámci operacionalizace byly v teoretické části byly představeny konkrétní měřitelné indikátory na kvalitativní úrovni. V případě proměnné charakter konfliktu se jedná o jeho zralost pro načasování mediace, dále intenzita konfliktu a charakter konfliktních linií. Stanovená hypotéza pro zkoumanou proměnnou zní:

H1: Úspěšnost OBSE při mediaci v podněsterském konfliktu závisela na jeho charakteru.

Za ideální dobu pro načasování mediace se dá v případě podněsterského konfliktu označit období bezprostředně po skončení těžkých střetů v druhé polovině června 1992. V tu chvíli nastal ideální moment pro vyjednání příměří, které zprostředkovala Ruská federace. Jak již bylo zmíněno výše, z hlediska správného načasování se v literatuře často objevuje koncept představený Williamem Zartmanem. Dle něj je konflikt zralý k mediaci ve chvíli, kdy si zúčastněné strany uvědomily, že se nacházejí ve „vzájemně škodlivé patové situaci“. V případě podněsterského konfliktu ovšem není tento koncept přímo aplikovatelný. Tento koncept předpokládá, že se soupeřící strany budou ochotné přijmout mediaci v době, kdy si uvědomí nemožnost cesty ven z patové situace, přičemž ani jedna strana nemá šanci překlenout spor ve vojenské vítězství. V případě Podněstří ovšem obě konfliktní strany souhlasily s přijetím příměří poté, co podněsterská strana s pomocí ruských jednotek 14. armády jednoznačně zvítězila v bojích o město Bender, a kromě kontroly nad levým břehem Dněstru získali podněsterští separatisté na svou stranu i toto strategicky důležité město. Separatisté se tak ocitli v pozici vítěze s kontrolou nad drtivou

většinou moldavského teritoria na levém břehu Dněstru a získali tak de facto²⁸ nezávislost na moldavském centru.

Kišiněv se naopak ocitl v pozici poraženého. Další přímá vojenská konfrontace nepřipadala v úvahu i z důvodu nespokojenosti velké části obyvatelstva s pokračováním ozbrojeného konfliktu. Moldavsko se totiž po pádu SSSR muselo vyrovnat s vážnou ekonomickou krizí²⁹, a další prodlužování vojenských střetů by tuto krizi jen prohlubovalo³⁰. Celková nespokojenost obyvatel s vývojem konfliktu a neschopností politických elit prosazovat klíčové reformy vedly k výměně vládního vedení a nástupu umírněnějších politických sil. Premiér Valeriu Muravschi reprezentující radikální FPM byl na konci června 1992 nahrazen bývalým prominentním členem komunistického vedení Andreiem Sanghelim. Nové vedení se okamžitě distancovalo od radikálních politiky FPM a zaměřilo se na odstranění mezietnické konfrontace (Crowther, 1997, s. 301).

Události na moldavské politické scéně potvrzují předpoklad Stephena Stedmana, dle něhož nastává ideální doba pro načasování mediace právě ve chvíli změn na politické scéně konfliktních stran vedoucí k odlišnému nahlížení na pokračování v konfliktu. Konec vlády radikální FPM a nástup umírněných sil tedy poskytl prostor pro vyjednávání o urovnání konfliktu.

Je tedy zřejmé, že k načasování mediace ze strany KBSE nastala nejvhodnější doba, KBSE byla navíc na konci června 1992 vyzvána prezidenty Moldavska, Ruska, Ukrajiny a Rumunska k účasti na postkonfliktním vyjednávání. Rozhodnutí o vytvoření dlouhodobé mise KBSE do Moldavska bylo učiněno 4. února 1993, reálně působit začala mise v dubnu 1993 (Hanne, 2004, s. 32).

Jelikož KBSE nezapočala svou mediační činnost ve „zralé“ fázi konfliktu, její pozice ve vyjednávání nebyla od počátku výhodná. KBSE nehrála žádnou preventivní roli v průběhu eskalace násilí³¹ a ani se neúčastnila bezprostředního vyjednávání o ukončení

²⁸ Podněstří jakožto typický příklad de facto státu vykazuje prvky vnitřní suverenity (mocenské struktury zákonodárné, výkonné, soudní i armádní moci, rozpočet, systém školství, zdravotnictví, symboly státnosti apod.), nicméně nedosahuje mezinárodního uznání, a to ani ze strany svého ruského patrona

²⁹ Vážné ekonomické problémy se týkaly především pro moldavskou ekonomiku klíčového zemědělského sektoru. Krize postihla i další odvětví, například industriální výroba v roce 1992 klesla oproti předchozímu roku o 30 %. Celkový propad HDP v roce 1992 činil závratných 21 % (The World Bank, 1994, s. 5-6).

³⁰ Kromě zvyšujících se armádních nákladů bylo pokračování v konfliktu pro Moldavsko ekonomicky zatěžující i z důvodu závislosti na dodávkách elektrické energie z podněsterského regionu.

³¹ Dle Neukirche (2002, s. 238) lze nezapojení nezávislého třetího aktéra (včetně KBSE) do konfliktu ještě před jeho horkou fází vysvětlit třemi důvody. Zaprvé, mezinárodní společenství bylo v té době zaměstnáno krizemi většího rozsahu, konkrétně děním v Perském zálivu a bývalé Jugoslávii. Zadruhé, KBSE v té době ještě nedisponovala efektivními strukturami pro prevenci konfliktů, a zatřetí, roli hrál také všeobecný nezájem o dění v Moldavsku.

palby a nastavení dalšího mechanismu vyjednávání. Neúčast a částečný nezájem mezinárodního společenství o dění v Moldavsku nahrál především Ruské federaci, která si mohla v této strategické oblasti „blízkého zahraničí“ upevnit svůj vliv a rozhodující pozici v otázce řešení podněsterského konfliktu.

Druhým zkoumaným indikátorem v rámci proměnné charakter konfliktu je jeho intenzita. Intenzivní boje tedy trvaly „pouze“ čtyři měsíce. Co se týče intenzity bojů vyjádřeno počtem obětí konfliktu, Uppsala Conflict Data Program uvádí, že v důsledku podněsterské války přišlo o život 585 lidí³² (Uppsala Conflict Data Program). V důsledku bojů navíc muselo své domovy opustit na 100 000 obyvatel. Jen červnové boje o město Bender vyhnalo ze svých domovů až 70 000 obyvatel (Troebst, 2004, s. 18). Pokud vyjdeme z empirického pozorování autorů Bercovitch, Anagnoson, Wille (1991) kteří zkoumali úspěšnost mediací konfliktů s různými intervaly počtu obětí, lze z něj vyvodit, že mediace konfliktu v Podněstří bude úspěšná s přibližně čtvrtinovou pravděpodobností³³. I z tohoto důvodu lze vyvodit, že charakter konfliktu z hlediska jeho intenzity úspěšnosti mediace příliš nenahrává.

Úspěšnost mediace a její strategie také závisí na charakteru konfliktních linií. V případě Podněstří se střetávají dvě základní linie sporu, které jsou vzájemně provázány. Předmětem podněsterského konfliktu byla nezávislost podněsterského teritoria na moldavském centru v Kišiněvě popoháněna specifickou teritoriálně vymezenou občanskou identitou³⁴. Jak zmiňují Blakkisrud s Kolstoem (2011, s. 196), podněsterská identita představuje „supraetnickou komunitu překlenující etnická rozdělení. Je prezentována jako teritoriálně vymezená občanská identita, ve které je národ chápán jako společenství historie a osudu...“ Podněsterský konflikt tak můžeme chápat především jako střet odlišných regionálních identit, které se na obou stranách Dněstru vytvořily v důsledku odlišného historického a socioekonomického vývoje. Konflikt měl také ideologické a částečně etnické prvky³⁵. Navíc je také důležité zdůraznit zásadní roli mocenských a ekonomických

³² Obecně se uvádí, že boje si vyžádaly řádově několik stovek obětí. Některé odhady ovšem překračují hranici 1000 obětí. Dle Munteanu (2002, s. 218) si podněsterská válka vyžádala na 1200 obětí a 6000 raněných.

³³ Na základě svého výzkumu došli autoři k těmto závěrům: konflikt se 100-500 obětími → mediace úspěšná ve 42 % případů, 501-1000 obětí → mediace úspěšná ve 24 % případů, 1001-100 000 obětí → zprostředkování úspěšné v 17 % sledovaných případů (Bercovitch, Anagnoson, Wille, 1991, s. 13).

³⁴ Dle Kolstoeho, Edemského a Kalashnikové (1993, s. 975) měla válka „charakter bratrovražedného konfliktu: ortodoxní křesťané zabíjeli ortodoxní křesťany, a členové stejných etnických skupin – Moldavané, Ukrajinci, Rusové – participovali na obou stranách“.

³⁵ V literatuře můžeme narazit na různé pohledy vysvětlující příčiny podněsterského konfliktu. Například Stuart Kaufman (1996, s. 119) prezentuje konflikt jako etnický. Nicméně sám dodává, že ruskojazyční obyvatelé Podněstří netvoří etnickou skupinu, ale jakousi koalici různých etnických skupin tvořící opozici vůči zájmům etnických Moldavanů na druhém břehu Dněstru.

zájmů tehdejších podněsterských elit. V souvislosti s tím například Troebst (2004, s. 20) identifikuje podněsterský konflikt jako střet zájmů sovětských podněsterských elit a moldavského nacionalismu, přičemž zdůrazňování etnických odlišností sloužilo jako „racionální strategie cílící na mobilizaci politické podpory“ (Tamtéž).

Ani charakter konfliktních linií příliš nenahrává úspěchu mediace. Linie sporu jsou totiž vystavěny na citlivých otázkách identity a nezávislosti podněsterského regionu na centru v Kišiněvě. Navíc podněsterská strana nemá ochotu současný status quo měnit. Na základě analýzy první procesní proměnné lze potvrdit platnost hypotézy H1, že *úspěšnost OBSE při mediaci v podněsterském konfliktu závisela na jeho charakteru*. Všechny zkoumané indikátory, tedy zralost konfliktu, jeho intenzita a charakter konfliktních linií, představovaly/představují důležitý aspekt při vysvětlování neschopnosti OBSE splnit svůj hlavní cíl, a tedy přispívají k neúspěšnosti mediální mise.

3.3.2 Charakter konfliktních stran

V souvislosti s touto kontextuální proměnnou je analyzována vnitřní charakteristika konfliktních stran a jejich typ režimu. Stanovená hypotéza zní:

H2: *Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na charakteru konfliktních stran.*

Pro pochopení vnitřní charakteristiky stran budou stručně představeni hlavní političtí aktéři, respektive armádní síly reprezentující centrální vládu v Kišiněvě, poté zástupci podněsterského regionu, včetně externích aktérů, jejichž přímá účast hrála ve výsledném de facto odtržení Podněstří od Moldavska zásadní roli.

Pro moldavskou politickou scénu na přelomu 80. a 90. let byla typická etnicko-politická mobilizace reprezentovaná Lidovou frontou Moldavska (FPM). FPM je možno charakterizovat jako velmi široce pojaté hnutí, jehož hlavní agendou byla otázka etnické příslušnosti Moldavska, přičemž hnutí veřejně prosazovalo pan-románskou myšlenku (Strmiska, 2000).

Před volbami do Nejvyššího sovětu v únoru 1990 vrcholila kampaň zaměřená především na otázky spojené s etnicitou. FPM se povedlo svou rétorikou získat masovou podporu a ve volbách získala přibližně polovinu mandátů. Navíc mohla počítat s hlasy dalších centristických zástupců, strana tak získala nadpoloviční většinu. Předsedou

Moldavský politolog Mihai Gribincea ve své analýze označil za největší destabilizační faktor vedoucí ke konfliktu pobyt a činnost 14. armády na podněsterském území (Gribincea citován v Troebst, 2004, s. 21).

Nejvyššího sovětu se stal lídr Komunistické strany a budoucí první moldavský prezident Mircea Snegur, jemuž bylo politické zaměření FPM blízké (Crowther, 1997, s. 293).

Jak již bylo zmíněno výše, rétorika FPM se neseťkala s pochopením především v Podněstří a Gagauzsku. Nutno ovšem podotknout, že navzdory radikální rétorice vedení FPM bylo Moldavsko ve své politice vůči minoritám velmi vstřícné. Všem občanům nehledě na etnickou příslušnost bylo uděleno občanství a vzdělání bylo poskytováno v několika jazycích (Chinn, Roper, 1995, s. 317). To zvyšuje relevantnost argumentu, že etnické otázky sloužily k podněsterské straně k ospravedlnění stupňování konfliktu, který byl hnán spíše partikulárními mocenskými a ekonomickými zájmy podněsterských elit³⁶.

Postupné zvyšování napětí a sílící ozbrojené střety spojené se stupňující se ekonomickou krizí vedlo k oslabování pozice FPM³⁷ a nástupu umírněnějších politických sil. Po výměně premiéra se nová vláda distancovala od Lidové fronty, a kromě snižování mezinárodního napětí se zavázala zaměřit na zlepšení ekonomické situace země. Od Lidové fronty se distancoval také prezident Snegur, který se snažil hrát vyvažující roli. Na novou politickou situaci zareagovali stále vlivní radikální členové Lidové fronty, kteří začali obstruovat návrhy, které dle nich byly v rozporu s pan-románskými myšlenkami. Obstrukce ze strany Lidové fronty ještě více sblížily umírněnou část politického spektra reprezentovanou především Agrární demokratickou stranou (PDAM) a Socialistickou stranou Moldavska (PSM). Umírněným silám se podařilo vyvolat předčasné volby, jež se konaly na konci února 1994 (Crowther, 1998, s. 150-151). Ty se ziskem 43,2 % ovládla Agrární demokratická strana. FPCD získala pouze 7,5 % (King, 2000, s. 158).

PDAM představovala postkomunistickou, moldavanisticky orientovanou politickou sílu. S PDAM úzce spolupracoval prezident Mircea Snegur, který nesouhlasil s radikalizujícími tendencemi v FPM a názorově se s touto stranou rozešel. PSM byla taktéž postkomunistická strana, přičemž její hlavní elektorát tvořila rusofonní menšina žijící na území Moldavska (Crowther, 1998, s. 151; Strmiska, 2000). Nástup umírněných postkomunistických sil představoval naději pro možné urovnání vzájemných vztahů. Debata mezi umírněnými silami reprezentovanými PDAM a PSM a podněsterskými separatisty byla jistě konstruktivnější než ta mezi radikální FPM a představiteli Podněstří, nicméně dohodu o politickém statusu Podněstří se těmito aktéry přijmout nepodařilo.

³⁶ Je ovšem třeba zdůraznit, že vedení FPM anti-ruskou politiku zastávalo, což vyvolávalo především v řadách etnických Rusů pochopitelný odpor, který separatistické tendence přizívoval (Chinn, Roper, 1995, s. 317)

³⁷ FPM se v únoru 1992 přejmenovala na Křesťanskodemokratickou lidovou frontu (FPCD). Požadavek na spojení Moldavska s Rumunskem strana prosazovala i nadále (King, 1994, s. 351).

Co se týče ozbrojených moldavských složek, na začátku roku 1992 byl vyhlášen plán na vytvoření armády na základě sovětských jednotek. V květnu 1992, tedy ve fázi stupňujícího se násilí, čítala moldavská armáda na 15 000 vojáků rozdělených mezi čtyři brigády pěšího vojska, oddílu protivzdušné obrany či speciální zásahové jednotky (King, 2000, s. 112). Je tedy zřejmé, že moldavská vláda disponovala větší armádní silou než podněsterští separatisté. Ti se ovšem mohli spolehnout na pomoc zvenčí (14. armáda, Kozáci, viz dále).

Hlavní politickou organizací reprezentující podněsterské zájmy se stala Jednotná rada pracovních kolektivů (Объединенный Совет трудовых коллективов; OSTK). OSTK vznikla v srpnu 1989 jako reakce na stupňující pan-románskou rétoriku nově etablovujících se politických elit na západním břehu Dněstru. Lídrem organizace byl zvolen Igor Smirnov³⁸, budoucí „prezident“ Podněstří a na dlouhou dobu hlavní politická figura regionu. Ihned po svém založení OSTK zorganizovala stávkou proti jazykovým zákonům přijatých moldavským Nejvyšším sovětem. OSTK se v podněsterském regionu těšila velké politické podpoře, o čemž svědčí výsledek voleb do Nejvyššího sovětu v únoru 1992. OSTK na levém břehu drtivě vyhrála, získala většinu tamějších mandátů. OSTK byla také organizátorem několika regionálních referend o odtržení podněsterského regionu od Moldavska (Kolsto, Malgin, 1998, s. 107-109).

Představitelé OSTK na sebe také upozornili při pokusu konzervativního křídla Komunistické strany SSSR o státní převrat v srpnu 1991. Zatímco Kišiněv puč odsoudil a vyjádřil podporu tehdejšímu moskevskému vedení, podněsterští představitelé otevřeně pučisty podporovali³⁹ a Igor Smirnov jim dokonce přislíbil vojenskou pomoc (King, 2000, s. 191). Po ztroskotání snah pučistů byl Igor Smirnov v Kyjevě zatčen a uvězněn ve věznicí v Kišiněvě. V reakci na to zorganizoval ženský výbor spadající pod OSTK železniční blokádu. Vzhledem k tomu, že prakticky všechna dopravní spojení z Moldavska do zbytku SSSR vedla přes podněsterský region, měla akce na moldavskou ekonomiku značný dopad. Kišiněv tak byl nucen Smirnova propustit (Kolsto, Edemsky, Kalashnikova, 1993, s. 985).

Co se týče ozbrojených podněsterských struktur, první paramilitární jednotky se začaly organizovat již v prvních měsících roku 1991. V září téhož roku byla vytvořena Podněsterská republikánská garda⁴⁰, která představovala profesionální armádu složenou asi

³⁸ Igor Smirnov se narodil na Kamčatce, většinu života prožil na Ukrajině, do Moldavska se přestěhoval až v roce 1987, kdy se v Tiraspolu ujal vedení jednoho z tamějších strojírenských závodů (King, 2000, s. 188).

³⁹ Podporu pokusu o státní převrat vyjádřilo také vedení Gagauzsko (Jackson, 2003, s. 83)

⁴⁰ V regulérní armádu Podněstří se Republikánská garda transformovala v září 1992 (Jackson, 2003, s. 94).

8 000 z vojáků se zkušenostmi ze sovětských armádních sil. Pro funkčnost podněsterské gardy byla zásadní podpora 14. armády, z jejíž řad se rekrutovala velká část budoucích důstojníků gardy. 14. armáda ale také poskytovala vojákům Republikánské gardy trénink a vojenské vybavení (Jackson, 2003, s. 94).

Jak již bylo zmíněno výše, zcela zásadním faktorem, jenž ovlivnil průběh konfliktu, byla vojenská pomoc 14. armády na straně podněsterských sil. 14. armáda⁴¹, jejíž velení se nacházelo v Tiraspolu, byla pozůstatkem Sovětské armády z vojenského obvodu Oděsa (Lynch, 2000, 113). V červenci 1992 disponovala 14. armáda na území Moldavska silou asi 9 250 vojáků (ICG, 2003, s. 4). V lednu 1992 byla armáda převelena pod kontrolu armádních sil Společenství nezávislých států a o čtyři měsíce později přešla oficiálně pod jurisdikci Ruské federace. Nadále poskytovala podněsterským silám vojenské vybavení a při rozsáhlých a v rámci výsledku konfliktu rozhodujících střetech o město Bender nasadila do boje na 5 000 mužů (Jackson, 2003, s. 102).

Je ovšem diskutabilní, do jaké míry o činnosti 14. armády rozhodoval Kreml, případně nakolik se jednalo o akci bez autorizace z Moskvy. I přesto, že Kreml neměl plnou kontrolu nad jednotkami (ICG, 2003, s. 4), dle Valerije Manilova, armádního mluvčího pro velení SNS, 14. armáda prováděla své akce vždy se svolením z Kremlu (Manilov citován in Jackson, 2003, s. 102). Dle Neukirche naopak Moskva neměla od září 1991 až do nástupu generála Lebedě do funkce vrchního velitele 14. armády v červnu 1992 nad jednotkami v Podněstří kontrolu (Neukirch, 2002, s. 236).

Kromě podpory ze strany 14. armády se mohli podněsterští separatisté spolehnout také na pomoc bojovníků z řad Kozáků přicházejících z území Ruska a Ukrajiny. Na pomoc podněsterským separatistům jich dorazilo 700-1000 (Lynch, 2000, s. 113; King, 2000, s. 192).

Separatisté získávali podporu také z nejvyšších míst ruské politiky. Jejich nejhlasitějším zastáncem z řad vrcholných ruských představitelů byl tehdejší viceprezident Alexander Ruckoj, který v dubnu 1992 podněsterský region navštívil. Při své návštěvě vyjádřil podporu separatistům, přičemž ji prezentoval jako povinnost ruského státu chránit etnické Rusy a další občany. Podobný ofenzivní postoj zaujímal také nově vytvořené ruské Ministerstvo obrany v čele s Pavlem Gračevem (Lynch, 2000, s. 115). Separatisté

⁴¹ Výraznou postavou v kontextu podněsterské války byl Alexander Lebed, který se stal na konci června 1992 velitelem 14. armády. Lebed veřejně projevoval podporu podněsterským separatistům v jejich úsilí o odtržení od Moldavska, přičemž zdůrazňoval nutnost bránit ruskou minoritu v zahraničí. Díky tomuto postoji se stal pozitivním symbolem ruských konzervativních kruhů (Crowther, 1997, s. 297).

měli na své straně také ruská média, která otevřeně zastávala protimoldavský tón (Neukirch, 2002, s. 236)

Základní rozdíl mezi oběma stranami lze charakterizovat jako odlišnost identitární, vytvořená na základě odlišného historického a socioekonomického vývoje. Podněsterská identita je založena na teritoriálním principu, se silnými proruskými prvky⁴². Zřejmá je i odlišnost ideologická, která se projevila reakcí na moskevský puč konzervativních kruhů Komunistické strany SSSR (viz výše). Podněsterští obyvatelé s nostalgií vzpomínají na období SSSR, velká většina obyvatel na území podněsterského regionu, především etničtí Ukrajinci, považuje rozpad SSSR za špatný krok (Toal, O'Loughlin 2014). Tato nostalgie je poměrně pochopitelná. Jak již bylo zmíněno výše, Podněstří bylo v dobách SSSR privilegovaným regionem, bylo jednou z nejvyspělejších oblastí v rámci SSSR. Naopak po rozpadu SSSR ekonomika Podněstří zaznamenala výrazný propad, přičemž dodnes patří Podněstří v rámci Evropy k velmi zaostalým regionům⁴³.

V průběhu dalších let se na moldavské politické scéně objevily vládní politické síly, které by měly být co do ideologického zaměření Podněstří bližší. Mezi léty 2001 až 2009 byla moldavská politická scéna ovládaná Stranou komunistů moldavské republiky, jejíž hlavní tváří je bývalý prezident Vladimir Voronin, který v době svého mandátu vynaložil značné úsilí o nalezení politického statusu Podněstří. Ačkoliv se zlepšily vztahy mezi Moskvou a Kišiněvem, to samé se nedá říci o vztazích mezi moldavským a podněsterským vedením. Někteří vrcholní představitelé Strany komunistů Moldavské republiky se netajili negativním postojem k vedení separatistů, někteří dokonce zastávali názor, že změna mocenského uspořádání ve vedení podněsterského regionu by otevřela cestu k možnému nalezení kompromisu nad politickým řešením konfliktu (Neukirch, 2001b, s. 24). Po roce 2009 se navíc do popředí moldavské scény dostaly proevropské strany, které si daly za cíl postupnou integraci země do EU. Ideologické zakotvení těchto stran pochopitelně není kompatibilní s ideologií podněsterských separatistů.

Obecně se předpokládá, že mediace bude úspěšnější v případech, kdy jsou konfliktní strany demokracie. Budování moldavské demokracie bylo výrazně ovlivněno dědictvím sovětského komunistického režimu. Jak zmiňuje Strmiska „komplexní a konfliktní politická, sociální, ekonomická, kulturní transformace prolínající se s

⁴² Specifickou náklonnost k Rusku lze demonstrovat na referendu, které se konalo v na podněsterském území v roce 2006. Na otázku, zda podporují nezávislost Podněstří s následným připojením k Ruské federaci odpovědělo kladně 97,1 % hlasujících (USA Mission to the OSCE, 2006, s. 1; electoralgeography.com)

⁴³ K ekonomice Podněstří a její struktuře blíže viz Calus, 2013

národovotnými a státotvornými procesy s sebou přinesla četné překážky pro zformování pluralitní a přitom soudržné demokratické politické obce a vytvořila nepříliš nadějně vyhlídky na etablování přiměřeně strukturovaného a konsolidovaného kompetitivního systému politických stran v moldavském kontextu, přinejmenším v krátkodobé (a konec konců i ve střednědobé) perspektivě“ (Strmiska, 2000). V kontextu dalšího vývoje nelze hovořit o Moldavsku jako konsolidované demokracii. To dokazuje také hodnocení organizace Freedom House, která sleduje proměnné spadající do dvou základních kategorií – politická práva a občanské svobody. Od roku 1999⁴⁴ až dodnes bylo Moldavsko vždy hodnoceno jako „částečně svobodné“⁴⁵ (freedomhouse.org).

Podněstří je na tom v tomto ohledu mnohem hůře. Podněsterský režim je označován jako autoritářský (Dočekalová, 2011, 153). Ačkoli se podněsterští představitelé hlásí k závazku dodržování lidských práv a budování demokratického zřízení (například prostřednictvím Moskevského memoranda z roku 1997), Freedom House pravidelně upozorňuje na porušování lidských práv a základních svobod, přičemž upozorňují například také na fakt, že v Podněstří dochází k nelegálnímu obchodu se ženami za účelem prostituce (freedomhouse.org, 2015).

Jak již bylo zmíněno výše, Podněstří lze zařadit do kategorie de facto států, tedy politických entit, které jsou vnitřně suverénní, nicméně postrádají mezinárodní uznání. V souvislosti s tím naráží mediační činnost OBSE na velkou překážku. Podněsterským separatistům totiž status quo regionu vyhovuje⁴⁶. Jak zmiňuje Kosienkowski (2013, s. 57-58), podněsterské elity mohou ze statu quo profitovat, což se projevuje především v možnosti vyvádět peníze pro zahraničního pozorovatele z nepřehledného systému, včetně získávání ekonomických prostředků prostřednictvím pašování⁴⁷.

Obě strany konfliktu jsou poměrně jasně identifikovatelné, disponují určitou skupinovou charakteristikou. Základní rozdíly vyvěrají z odlišné identity, které se na obou stranách Dněstru vytvořily v důsledku rozdílného historického a socioekonomického vývoje. Na rozvoj konfliktu měly také významný vliv mocensko-ekonomické zájmy

⁴⁴ Hodnocení země jsou k dispozici právě od roku 1999 dále.

⁴⁵ Freedom house své hodnocení prolíná na škálu 1-7, kde 1 znamená „nejsvobodnější“, 7 „nejnesvobodnější“. Moldavsko v průběhu let získává celkové hodnocení 3-3,5.

⁴⁶ Jak zmiňuje bývalý zástupce vedoucího mise OBSE v Moldavsku Jan Plešinger, status quo kromě podněsterské straně vyhovuje také mnoha aktérům na straně moldavské. Navíc ta část moldavské politické scény, která by konflikt ráda vyřešila, se pak obává pravděpodobně negativních ekonomických dopadů. V případě sjednocení by totiž Kišiněv musel převzít dluh Podněstří vůči Ruské federaci za nezaplacené dodávky zemního plynu (Plešiner, 2019)

⁴⁷ Druhů komodit pašovaných z území Podněstří je celá řada, zřejmě nejrozšířenější je pašování zbraní (Dyčka, 2015)

podněsterských elit. Podněsterský konflikt je tak kombinací jak konfliktu hodnot, tak konfliktu zájmů (z pohledu podněsterských separatistů). Obecně jsou konflikty zájmů snadněji řešitelné, pokud se podaří nalézt dohodu, která bude výhodná pro všechny konfliktní strany (Šmíd, 2007, s. 170).

Z analýzy konfliktních stran vyplynuly základní charakteristické rozdíly. Jak bylo zmíněno výše, obecně se předpokládá, že mediace může být úspěšná, pokud jsou konfliktní strany jasně identifikovatelné a ideálně by měly disponovat co nejpodobnějšími charakteristickými znaky, díky kterým bude jednodušší odstranit nedůvěru a nastolit tak efektivní komunikační kanály. To bohužel v případě podněsterského konfliktu neplatí, obě strany sporu jsou sice poměrně jasně identifikovatelné, nicméně bariéry ve smyslu odlišného vnímání identity, mocenské zájmy podněsterských elit a malá ochota ustupovat ze svých pozic se podepisuje na složitosti vyjednávacího procesu. Vše je navíc umocněno také typy režimů obou stran. Moldavsko nelze označit za konsolidovanou demokracii, Podněstří je dokonce označováno za autoritářský režim, který má na svědomí hrubé porušování základních lidských práv a svobod. Nelze tedy předpokládat rozhodování na základě demokratických postupů, politická rozhodnutí závisí na zájmech autoritářského centra, pro které je spíše výhodnější udržovat současný status quo, díky kterému mohou podněsterské elity jednodušeji kontrolovat své mocensko-ekonomické zájmy⁴⁸.

Na podněsterském konfliktu se tak potvrzuje předpoklad, že v případech, kdy nejsou konfliktní strany demokraciemi, bude mediace pravděpodobně neúspěšná. I v případě druhé procesní proměnné se potvrdila hypotéza, že *úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na charakteru konfliktních stran*, přičemž stejně jako v případě první proměnné charakter stran sporu ovlivňuje mediační činnosti OBSE negativně.

⁴⁸ Politika a byznys jsou v Podněstří výrazně propojeny. To dokazuje propojení společnosti Sheriff se stranou Obroda (Обновление), která je jedním z největších politických subjektů v regionu. Společnosti Sheriff se i díky dobrým vztahům s dlouholetým vůdcem podněsterských separatistů Igorem Smirnovem podařilo v průběhu let ovládnout velkou část profitujících sektorů v rámci lokální podněsterské ekonomiky. Se společností Sheriff byl také úzce spjat bývalý prezident Jevgenij Ševčuk, který se ovšem se svou původní stranou Obroda rozešel ve zlém, což vedlo k otevřeným sporům i s představiteli Sheriffu (Calus, 2016). Po několika letech v opozici se strana Obroda dostala po vítězství svého prezidentského kandidáta Vadima Krasnoselského na politické výsluní. Jak zmiňuje ve svém komentáři pro Carnegie Moscow Center analytik Andrej Devyatkov, „s vítězstvím Krasnoselského se Podněstří dostalo pod naprostou kontrolu Sheriffu“ (Devyatkov, 2017).

3.3.3 Charakter mediátora

Další proceň proměnnou je ovlivňující výsledek mediace je charakter mediátora. Pro tuto proměnnou bude sledována nestrannost mediátora a jeho vliv a schopnost posouvat věci vpřed. Vzhledem k mezinárodnímu kontextu a působení dalších mediátorů je třeba zmínit povahu a pozici dalších aktérů, především Ruské federace. Pro úplnost je třeba také zmínit roli Ukrajiny, která na základě Moskevského memoranda z května 1997 získala status mediátora a garanta (Chiveri, 2016, s. 6) Stanovené hypotézy pro kontextuální proměnnou charakter mediátora zní:

H3a: *Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na charakteru OBSE jako mediátora.*

H3b: *Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na charakteru dalších účastníků se mediátorů*

Jak již bylo zmíněno výše, v odborné literatuře panuje shoda na tom, že nestrannost mediátora má vliv na průběh a výsledek mediace. Nicméně již není jasná shoda, zda nestranná mediace povede k lepším výsledkům než zprostředkování zaujaté a naopak. OBSE ze své podstaty vystupuje jako nestranný aktér, přičemž nestrannost v řešení konfliktu označuje za klíčový prvek pro získání požadovaného mediačního úspěchu. Naopak zaujatost mediátora může výrazně zvýšit napětí mezi aktéry sporu (OBSE, s. 22).

V souvislosti s touto proměnnou je také nutné zmínit limity, které na které organizace naráží ze své podstaty svého fungování. Tyto limity omezují možnosti OBSE co nejefektivněji prosazovat a vymáhat přijatou agendu. Jak zdůrazňuje Siegl, „OBSE není založena na bázi právně závazného dokumentu a nedisponuje vlastní mezinárodněprávní subjektivitou. OBSE nemůže vyvíjet samostatnou, na vůli členských států nezávislou činnost a nedisponuje ani mocenskými nástroji použitelnými k sankcionování chování členského státu, porušující společně přijaté závazky“ (Siegl, 2001, s. 30). Přijatá rozhodnutí tedy nemají právní závaznost a jejich vymáhání závisí na politické či morální odpovědnosti daného státu. V souvislosti s tímto můžeme uvést nerespektování svých závazků ze strany Ruské federace, která v několika dokumentech přijatých na půdě OBSE zavázala ke stažení svých jednotek a odstranění vojenského materiálu a vybavení z moldavského území. Tento závazek nebyl doposud splněn, OBSE ovšem nemá páky na to, jak tato porušení závazků členského státu OBSE sankcionovat.

Schopnost posouvat věci vpřed je kromě dostatečných mechanismů a vlivu mediátora podmíněna také vzájemnou důvěrou mezi konfliktními stranami a

zprostředkovatelem. Důvěra konfliktních stran přímo závisí na již zmíněné nestrannosti mediátora. Pokud některá z konfliktních stran chová vůči mediátorovi nedůvěru, je ve své činnosti a schopnosti posouvat agendu dopředu velmi omezen. A právě zde můžeme narazit na další okolnost, která brání OBSE vést konstruktivní vyjednávání vedoucí k naplnění svých cílů. Podněsterští separatisté totiž již od počátku vyjadřovali k KBSE/OBSE nedůvěru⁴⁹ a podezřívali organizaci k zaujatosti a bránění zájmů Kišiněva. Podněsterská strana svými aktivitami podrývá činnost OBSE a zamezuje tak konstruktivnímu dialogu, a tedy i nalezení možného řešení (Hanne, 2004, s. 35). Na obstrukční aktivity představitelů Podněstří ve své knize upozornil také bývalý vedoucí mise OBSE v Moldavsku William Hill⁵⁰. Dle něj bylo například období 1997-2001 charakteristické obstrukcemi a zdržovací taktikou ze strany podněsterských separatistů (Hill, 2012, s. 56).

Co se mezinárodního kontextu týče, působení OBSE je v podněsterském konfliktu je značně ovlivňováno angažovaností Ruské federace v regionu. Nejenom, že se Rusko prostřednictvím 14. armády konfliktu přímo zúčastnilo, ale také v postkonfliktním vyjednávání si získalo podstatný vliv, díky kterému může prosazovat své zájmy. Rusko si svou významnou pozici v konfliktu potvrdilo hned v zárodku, byl to právě prezident Jelcin, který se svým moldavským protějškem podepsal dohodu o klidu zbraní. Na základě této dohody také došlo k vytvoření Společné kontrolní komise, která vznikla s cílem dohlížet na implementaci dohody. Dále byla dohodnuta přítomnost ruských⁵¹, moldavských a podněsterských vojenských jednotek v demilitarizované části Moldavska kolem řeky Dněstr (Walker, 2014). Ruskou federaci samozřejmě nelze v rámci vyjednávání považovat za nezávislého aktéra, podněsterské separatisty totiž podporuje nejenom politicky, ale také ekonomicky⁵².

Pokud ovšem vyjdeme z předpokladu některých expertů (například Saadia Touval, William Zartman, Isak Svensson), dle kterých může zaujatost mediátora tím spíše vést k pozitivním mediačním výsledkům, lze poté Ruskou federaci považovat za vhodnějšího zprostředkovatele než OBSE. Rusko totiž může prostřednictvím svého znatelného vlivu nutit podněsterskou stranu k ústupkům vedoucím k nalezení konečné dohody⁵³. Tento

⁴⁹ Kišiněv naopak od začátku s OBSE navázal úzkou spoluprací, a i ve vyjednáváních prokazuje větší ochotu k ústupkům (Hanne, 2004, s. 35)

⁵⁰ Post vedoucího mise zastával Hill od června 1999 do listopadu 2001 a od ledna 2003 do července 2006.

⁵¹ O pokračující přítomnosti ruských vojsk na moldavském území viz dále.

⁵² K ekonomické podpoře Podněstří ze strany Ruska viz Calus, 2013.

⁵³ Navíc Rusko může svůj vliv využívat i v Moldavsku, a sice prostřednictvím stran a politiků, kteří usilují o přátelivější vztahy mezi oběma zeměmi. Z tohoto pohledu bylo pro vyjednání dohody vhodné období po nástupu Vladimíra Voronina do úřadu prezidenta Moldavska. Prezident Voronin, člen Strany komunistů

argument ovšem naráží na fakt, že pro Ruskou federaci je existence statu quo, tedy existence de facto státu Podněstří, výhodná. Jak zmiňuje Hanne (2004, s. 34), Ruská federace může Podněstří označovat za toho aktéra, kvůli kterému nedochází k pokrokům ve vyjednávání, mimo jiné také v oblasti odsunu ruských vojsk z moldavského území. Navíc si prostřednictvím separatistického regionu Rusko udržuje svůj vliv v této důležité strategické oblasti. Konkrétně může prostřednictvím svého vlivu držet Moldavsko „na uzdě“, například při případných snahách Kišiněva o bližší spolupráci či dokonce vstupu do Evropské Unie nebo NATO.

V kontextu konfliktu je důležitá také role Ukrajiny, která má pochopitelně v regionu také své zájmy. S Podněstřím ji kromě společné hranice pojí také fakt, že téměř třetina obyvatel separatistického regionu jsou etnickými Ukrajinci. Na důležitou roli Ukrajiny lze nahlížet i z pohledu zájmů Podněstří, pro které je ukrajinský přístav Oděsa stěžejním místem pro uskutečňování obchodní výměny s okolním světem (Chiveri, 2016, s. 4).

Ukrajina se oficiálně stala mediátorem na podzim 1995 (Hanne, 2004, s. 35), přičemž tento status byl potvrzen Moskevským memorandem podepsaným v květnu 1997. Ukrajina navíc získala i status garanta (Chiveri, 2016, s. 6). Obecně ovšem Ukrajina hraje oproti Rusku marginální roli. Ukrajina od začátku podporovala iniciativy OBSE. Od roku 2000 začala Ukrajina do řešení konfliktu vstupovat aktivněji, přičemž se její pozice často odvíjela od bilaterálních vztahů s Kišiněvem vyplývajících z reality politického vedení obou zemí⁵⁴. Ukrajina v souladu s OBSE vždy zdůrazňovala nutnost ochránit teritoriální integritu Moldavska (Hanne, 2004, s. 36; Chiveri, 2016, s. 3).

Zřejmě nejaktivnější pozici v řešení konfliktu Ukrajina zastávala v době jejího předsednictví OBSE v roce 2013. V kontextu konfliktu se význam Ukrajiny zvýšil také po anexi Krymu Ruskou federací. V tu chvíli začali ukrajínští představitelé ještě vehementněji proklamují důležitost teritoriální integrity Moldavska (Chiveri, 2016, s. 7-10, 13-15).

Moldavské republiky, prosazoval přívětivější vztahy s Ruskou federací. A právě za jeho úřadování bylo velmi blízko k podepsání ruského návrhu řešení politického statusu podněsterského regionu. S textem tzv. Kozakova memoranda, nesoucí název po tehdejších vedoucím ruské prezidentské kanceláře Dmitrije Kozaka, prezident Voronin nejprve souhlasil, nicméně po tlaku opozice a mezinárodních aktérů včetně OBSE dohodu nepodepsal (viz dále).

⁵⁴ Pro Podněstří je také důležité nastavení rusko-ukrajinských vztahů. V případě pozitivních bilaterálních vztahů mezi Moskvou a Kyjevem může Podněstří z této mocenské konstelace těžit. Nicméně v opačném případě to pro separatisty znamená nutnost se více připoutat k jednomu z nich, tedy k Rusku (Istomin, Bolgova, 2016).

Obecně nelze Ukrajinu označit za stoprocentně nestranného aktéra. Pozice státu se totiž odvíjí od reality politického rozložení moci v zemi. Za dobu svého mediátorského působení lze obecně Ukrajinu označit za aktéra, jehož pozice se spíše blíží pozici OBSE, přičemž země trvá na principu teritoriální integrity Moldavska. Nicméně je nutné říci, že Ukrajina je co do vlivu a schopnosti ovlivňovat mediační proces spíše marginálním aktérem.

I v rámci proměnné charakter mediátora se potvrdily obě stanovené hypotézy. Činnost OBSE totiž naráží na fakt, že podněsterská strana nevnímá její mediační činnost jako nezaujatou, a podle toho také různými prostředky brání organizaci při snahách o posun ve vyjednáváních. Ještě důležitějším aspektem bránící v konstruktivním vyjednávání je ovšem charakter dalšího mediátora – Ruské federace. Rusko si hned od počátku vyjednávání upevnilo svou zásadní pozici a prostřednictvím tohoto postavení je schopno zásadně ovlivňovat vyjednávací proces ve svůj prospěch. Rusko sice disponuje značným vlivem, kterým by mohlo podněsterskou stranu tlačit k ústupkům a kompromisům, nicméně mocenský zájem Ruské federace v regionu staví překážku možnému politickému řešení, které by bylo přijatelné jak pro Kišiněv, tak pro mezinárodní společenství.

OBSE navíc naráží na vnitřní překážku ovlivňující efektivitu její činnosti. Organizace přijímá rozhodnutí na základě konsensu, a navíc nedisponuje žádným sankčními mechanismy sloužícími k efektivnímu vymáhání přijatých závazků. Jejich dodržování tak závisí na politické a morální odpovědnosti členských zemí.

3.4 Analýza procesní proměnné – strategie OBSE a dalších mediátorů

Procesní proměnnou představuje strategie mediátora. V teoretické části byly charakterizovány typologie sestávající z tří základních typů mediačních strategií. Konkrétně se jedná o strategii komunikátora, formulátora a manipulátora. Hypotézy pro následující podkapitulu zní:

H4a: Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na strategiích OBSE jako mediátora.

H4b: Úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na strategiích dalších účastníků se mediátorů.

3.4.1 Strategie OBSE

Poměrně široce vymezený mandát OBSE dává prostor pro výběr strategií a postupů. Ty se odvíjí mimo jiné i od toho, jaký význam má podněsterský konflikt v agendě daného předsednictví v čele s úřadujícím předsedou (CiO). Z toho vyplývají možné změny ve strategiích a postupech ze strany OBSE při mediačním úsilí. Nicméně základní principy mise, tedy důraz na zachování teritoriální integrity Moldavska, nutnost přijetí dohody zaručující podněsterskému regionu rozsáhlou autonomii a požadavek na úplné stažení ruských jednotek z moldavského území, zůstávají středobodem činnosti OBSE v průběhu času (Neukirch, 2001a, s. 126)

V podkapitole hodnocení činnosti mise bylo působení OBSE v řešení konfliktu detailně popsáno. Již z prvních měsíců činnosti v roli mediátora je zřejmé, že KBSE vsadila na velmi proaktivní přístup s cílem hrát roli silného aktéra, který bude jak prostředníkem ve vyjednávání mezi znesvářenými stranami, tak zároveň bude předkládat relevantní návrhy s jasnými představami řešení politického statusu separatistické oblasti. Od počátku činnosti lze identifikovat prvky mediační strategie, které mají povahu jak komunikační (zajišťování interakce mezi stranami, identifikace zásadních témat, podpora komunikace), formulativní (dohlíží nad průběhem jednání, dbá na to, aby se vyjednávání zaměřovalo na relevantní body), tak i manipulativní (přichází se zásadními návrhy).

I v průběhu dalších let byla OBSE nadále aktivním aktérem určujícím směr vyjednávání. V případech, kdy byl iniciátorem či hlavním strůjcem návrhů jiný aktér, především Rusko, OBSE byla schopna prosazovat své pozice a upravovat návrhy tak, aby byly v souladu se základními principy mise. Kromě řešení politického statusu podněsterské oblasti OBSE od začátku svého působení zaměřovala také na otázky z oblasti lidské dimenze, ať už šlo o dohled nad dodržováním lidských práv či demokratická transformace země. Tyto aktivity jsou mimo jiné důležité při vytváření důvěry a porozumění mezi obyvateli z obou břehů Dněstru.

Velmi aktivní byla organizace na přelomu tisíciletí, především v otázce stažení ruských jednotek a odstranění vojenského vybavení a materiálů z moldavského území. V obou těchto klíčových otázkách převzala OBSE roli manipulátora, například přijetím harmonogramu pro kompletní stažení ruských jednotek i vojenského vybavení a materiálu, vytvářením tlaku na ruskou stranu k naplnění svých závazků. Jedním z nejvýraznějších příspěvků v otázce odstranění vojenského materiálu a vybavení ze strany OBSE bylo vytvoření dobrovolného fondu, jehož rozpočet byl určen na poskytování finanční

kompenzace Ruské federaci při odstraňování zbraní a munice. Díky tomuto finančnímu nástroji OBSE měla Ruská federace možnost urychlit plnění svých závazků. Proaktivní roli hrála OBSE i v následujících letech, právě na základě její prvotní iniciativy vznikl Kyjevský dokument, ze kterého vycházely další politické rozhovory s cílem nalézt kompromis nad změnou moldavské ústavy.

Do jednání o nové ústavě ovšem razantně vstoupila ruská strana s návrhem Kozakova memoranda. OBSE nebyla do jednání zapojena, ta totiž probíhala pouze mezi vyjednávači Ruska, Moldavska a Podněstří. Představitelé OBSE věděli, že jednání probíhají, nicméně samotný obsah byl tajný. V den, kdy měl být představen návrh na změnu moldavské ústavy, požádal Dmitrij Kozak vedoucího mise OBSE v Moldavsku Williama Hilla o schůzku, na které mu oznámil, že společně s moldavskou i podněsterskou stranou našli kompromisní dohodu. Z důvodu určitých nejasností nad některými ustanoveními memoranda OBSE návrh nepodpořila ani nezamítla. Později se ukázalo, že součástí tajného dodatku byly další tři články o pokračující vojenské přítomnosti ruských jednotek na Moldavském území⁵⁵ (Hill, 2013, s. 294).

Po obeznámení se s obsahem tajných článků se OBSE proti memorandu razantně vymezila. Den před plánovaným podpisem memoranda se tehdejší nizozemský CiO OBSE Jaap de Hoop Scheffer telefonicky spojil s prezidentem Voroninem s oznámením stanoviska OBSE k memorandu. V rozhovoru de Hoop Scheffer zdůraznil, že mezi členskými státy OBSE nepřevažuje souhlasné stanovisko s přijetím memoranda⁵⁶. Zároveň CiO prezidenta Voronina ubezpečil, že v případě nalezení dohody je OBSE ochotna nadále se všemi zainteresovanými stranami spolupracovat při novelizaci moldavské ústavy (OSCE Press release, 2003). Jak ovšem zmiňuje Hill na základě svých osobních konverzací s holandskými kolegy, Jaap de Hoop Schaffer byl v rozhovoru s Voroninem o hodně „ostřejší a přímočařejší“ než jak hovoří oficiální text prohlášení (Hill, 2012, s. 152).

Voronin nakonec svůj podpis memoranda stáhl. Tuto náhlou změnu vysvětlovat tlakem mezinárodního společenství, včetně zástupce OBSE (Quinlan, 2008, s. 131). Nicméně svou roli hrál také vzrůstající tlak na domácí scéně. Opozice totiž organizovala

⁵⁵ Podněsterský lídr Igor Smirnov původně požadoval záruky o vojenské přítomnosti rusých jednotek na dalších 30 let. Moldavský prezident Vladimir Voronin nakonec souhlasil, aby ruské jednotky na moldavském území působily dalších 20 let od podepsání dohody (Löwenhardt, 2004, s. 109).

⁵⁶ Proti podpisu memoranda se také vymezil tehdejší Vysoký představitel EU pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Javier Solana, který dle svědectví Voroninovi oznámil, že případný podpis znamená konec moldavských nadějí na evropskou integraci (Hill, 2012, s. 152). K nepodepsání memoranda Voronina přesvědčoval také zástupce USA.

masové demonstrace, na kterých zaznívaly požadavky na Voroninovu rezignaci (Tamtéž; Löwenhardt, 2004, s. 109). Svým příspěvkem k přesvědčení Voronina demonstrovala OBSE své vyjednávací schopnosti využít manipulativní strategii k přesvědčení konfliktní strany a změně jejího původního stanoviska.

Jak již bylo zmíněno výše, nepřijetí memoranda vedlo prakticky k zamrznutí vyjednávání, což se dotklo nejenom oblasti řešení politického statusu Podněstří, ale také problematiky stažení ruských jednotek, zbraní a dalšího vojenského vybavení a materiálu z moldavského území. Částečné oživení nastalo s přijetím nového vyjednávacího formátu 5+2, nicméně ani jednání v novém složení žádný razantní postup nepřinesla. V důsledku obstrukcí a zdržování vyjednávání ze strany Ruska a Podněstří využívala OBSE v dalších letech spíše komunikační a formulativní strategie s cílem zajistit v rámci možností co nejefektivnější komunikaci a udržovat tak relevantní aktéry u vyjednávacího stolu.

Z analýzy mediační strategie organizace vyplynulo, že OBSE v průběhu své mandátu využívá prvky všech v teoretické části vymezených mediačních postupů. Obecně lze v tomto směru vymezit mediační činnost OBSE do dvou hlavních etap. V průběhu první (1993-2003) OBSE hrála především v oblasti vyřešení politického statusu Podněstří hlavní iniciativní roli, ve svém působení vedle mírnějších forem zapojení do mediace často uplatňovala roli manipulátora. Toto období bylo završeno nesouhlasným stanoviskem organizace vůči Kozakovu memorandu. V druhé etapě (2004 dále) se OBSE ve své činnosti zaměřuje na udržení relevantních aktérů u vyjednávacího stolu. Nadále se organizace také zabývá méně konfliktními otázkami spadající do oblasti lidské dimenze. Z hlediska mediační strategie je pro činnost OBSE po roce 2004 typický ústup od role manipulátora, nicméně to je způsobeno vnějšími faktory, které nemůže organizace jako taková ovlivnit. Právě zde jsou patrné limity OBSE. Pro úspěšné uplatňování role manipulátora jsou nutné zdroje především v podobě schopnosti dostatečně ovlivňovat zainteresované aktéry. Úspěšnost OBSE tak primárně nezávisela na vybrané strategii, nýbrž na vnějších faktorech v podobě nekompatibility cílů organizace nejen s podněsterskou stranou, ale také s Ruskou federací. Hypotéza H4a se tak nepotvrdila.

3.4.2 Strategie Ruské federace

Ruská federace je již od počátku konfliktu klíčovým aktérem. Nejenom že se ruské jednotky do konfliktu aktivně zapojily (viz výše), ale také v postkonfliktním vyjednávání si Rusko vytvořilo zásadní pozici s významným potenciálem řešení konfliktu ovlivnit.

Dohoda o zastavení palby byla podepsána právě prezidenty Ruské federace a Moldavska. Prostřednictvím této dohody bylo mimo jiné dohodnuto na vytvoření společných mírových sil dohlížejících na situaci v bezpečnostní zóně. Tímto krokem tak pobyt části ruských jednotek na moldavském území zlegalizoval.

Ruské působení ve vyjednáváních lze rozdělit do několika etap. Do roku 1996 Ruská federace v čele s dominantním ministerstvem obrany prosazovala asertivní politiku s cílem udržet a stabilizovat ruské jednotky na území Moldavska. Moskva se sice v roce 1994 s Kišiněvem dohodla na dokumentu zaručujícím stažení ruských jednotek, Státní дума ovšem tuto dohodu nikdy neratifikovala (Rogstad, 2018, s. 52; Sagramoso, 2000, s. 168-169). Právě Státní дума tlačila prezidenta Jelcina a jeho vládu k co nejasertivnější politice a zároveň také podpoře podněsterských separatistů. Podpory se separatistům dostávalo především od Komunistické strany Ruské federace v čele s Gennady Zjuganovem a také od Liberálně-demokratické strany Ruska vedené Vladimírem Žirinovským (Sagramoso, 2000, s. 169).

Toto období tak je charakterizováno mocenským zájmem Ruské federace s cílem upevnit si své pozice v regionu. Nelze tak ani hovořit o nějaké mediační činnosti země, jelikož nalezení řešení politického statusu, které by bylo akceptovatelné jak pro Moldavsko, tak také pro další mediátory, tedy OBSE a Ukrajinu, nebylo kompatibilní s ruskými strategickými zájmy.

V období mezi léty 1996-2003 naopak Rusko výrazněji spolupracovalo na nalezení politického řešení konfliktu. Tento obrat souvisí s nástupem Jevgenije Primakova do pozice ministra zahraničí. Právě Primakov byl hlavním autorem Moskevského memoranda podepsaného v květnu 1997. Moldavsko ani OBSE s prvotním návrhem textu nesouhlasili, nicméně právě po intervenci Primakova a doplnění požadavků obou aktérů bylo memorandum podepsáno (Neukirch, 2001a, s. 127).

Ruská federace také reagovala na vzrůstající tlak Moldavska a mezinárodního společenství ohledně stažení svých jednotek, kdy se na Istanbulsém summitu OBSE v roce 1999 zavázala ke stažení svých jednotek do konce roku 2002 bez návaznosti na přijetí politického řešení konfliktu. Nicméně po nástupu Vladimíra Putina do prezidentského úřadu v lednu 2000 ruská strana otočila a ministr zahraničí oznámil, že stažení ruských jednotek je podmíněno nalezením řešení politického statusu separatistického regionu (Roper, 2001, s. 115).

Větší míra spolupráce byla odrazem zlepšených vztahů Moskvy s Kišiněvem. Jak tehdejší moldavský prezident Petru Lucinschi, tak později i v prvních letech svého mandátu Vladimir Voronin měli k Ruské federaci přívětivější vztah. To se odrazilo v podepsání několika dohod, ať už o vojenské spolupráci či výhodných dodávkách zemního plynu, mezi oběma zeměmi (Rogstad, 2018, s. 53). Rusko se také zapojilo do společného úsilí všech tří mediátorů v podobě spolupráce na textu Kyjevského dokumentu z roku 2002 (Roper, 2004b, s. 533)

Doposud nejbliže k vyjednání dohody o politickém řešení konfliktu bylo v roce 2003 po představení Kozakova memoranda. Ruský prezident Putin pověřil svého zástupce prezidentské kanceláře Dmitrije Kozaka vyjednáváním s prezidentem Voroninem a lídrem separatistů Smirnovem o nalezení dohody, která by sloužila jako základ nové moldavské ústavy. Kromě již zmíněných tajných dodatků o pokračující ruské vojenské přítomnosti obsahovalo memorandum plán na vytvoření asymetrické federace, v jejímž rámci by regiony Podněstří i Gagauzsko disponovaly zvláštním statutem. Velmi sporným bodem návrhu bylo vytvoření horní komory s 26 členy, přičemž polovina mandátů by připadla zástupcům obou sporných regionů⁵⁷. Díky tomuto počtu zástupců by tak zástupci Podněstří a Gagauzsko mohli blokovat přijetí ústavních zákonů (Roper, 2004b, s. 535-537; Quinlan, 2008, s. 130-131; Löwenhardt, 2004, s. 109-110).

Období 1996-2003 bylo z hlediska ruského příspěvku ve vyjednávání nejaktivnější. Svou iniciativou při tvorbě Moskevského memoranda, a především předložením návrhu Kozakova memoranda zaujala Moskva roli manipulátora. Kozakovo memorandum bylo zásadní nejenom z hlediska ruského působení v postkonfliktním vyjednávání, ale také z hlediska celého kontextu snah o vyřešení podněsterského konfliktu v podobě nalezení dohody nad politickým statutem separatistického regionu.

Jak již bylo zmíněno výše, nepřijetí Kozakova memoranda mělo rozsáhlé dopady v podobě praktického zamrznutí vyjednávání. Od té doby navíc Ruská federace opět začala prosazovat velmi asertivní politiku zahrnující opatření jak v oblasti politické, tak vojenské i ekonomické. Moskva zastavila proces stahování svých jednotek, bylo také přerušeno odstraňování zbývající ruské munice a zbraní. Navíc Kreml uvalil, oficiálně kvůli nevyhovujícím zdravotním standardům, sankce na dovoz moldavského masa, zeleniny a především vína. Napětí bylo přizhíváno i z ukrajinské strany poté, co Kyjev vyhověl Kišiněva a zpřísnil celní režim na své hranici s podněsterským regionem. Podněsterské

⁵⁷ Podněstří by obsadilo devět mandátů, Gagauzsko čtyři (Löwenhardt, 2004, s. 110)

podniky tak mohly na Ukrajinu vyvážet pouze zboží s oficiálním dokumenty podléhající moldavskému celnímu režimu. Podněstří tento krok označilo za blokádu a jako protiopatření se odmítlo nadále účastnit vyjednávání ve formátu 5+2 (Rogstad, 2016, s. 53-54).

V následujících letech se napětí postupně snižovalo, a to i v důsledku příznivějších vztahů mezi Ruskem a západním společenstvím v průběhu mandátu ruského prezidenta Dmitrije Medveděva. V září 2011 se Podněstří opět vrátilo k vyjednávacímu stolu, novou naději směrem k vyjednávání znamenalo také zvolení Jevgenije Ševčuka novým lídrem podněsterských separatistů. Ševčuk v druhém kole porazil favorita Kremlu Anatolije Kaminskiho a byl to tedy on, kdo ukončil vládnutí dlouholetého podněsterského lídra Igora Smirnova (Rogstad, 2016, s. 54-55; Kosienkowski, 2013, s. 62). Strategická role Podněstří se ještě zvýšila po podepsání DCFTA mezi EU a Moldavskem. Se zvyšujícím vlivem EU v regionu je motivace Ruské federace nalézt dohodu nad politickým statutem podněsterského regionu prakticky nulová. Naopak status quo separatistické oblasti včetně pokračující přítomnosti ruských jednotek na moldavském území nabízí Ruské federaci prostředek udržování vlivu v zemi.

Sporadická aktivita Ruské federace je charakterizována nabízením návrhů, které vyjednávání zdržují, a navíc jsou pro Kišiněv a priori nepřijatelné. To lze doložit například na chování Ruské federace na setkání ve formátu 5+2 v Dublinu v únoru 2012. Vzhledem k tomu, že k oficiálním jednáním došlo po šestileté pauze, budilo setkání v Dublinu určitá očekávání. Ruská strana ovšem společně s podněsterskými zástupci představila nové požadavky, které byly ze své povahy dosti konfliktní. Zprvé, Moskva navrhla začlenit do jednání ve formátu 5+2 kromě otázky řešení politického statusu Podněstří také socio-ekonomická témata. To by samozřejmě ještě prodlužovalo jednání a zmenšil by se tak prostor pro nalezení dohody nad politickým statutem Podněstří. Moskva navíc s podněsterskými zástupci požadovala definovat Tiraspol jako rovnocennou stranu vůči Kišiněvu. Tiraspol je sice brán jako rovnocenný partner ve vyjednávání oficiálně od podepsání Moskevského memoranda v roce 1997, nicméně tento nový požadavek by de facto znamenal cestu k přijetí politického řešení podobného Kozakově memorandu, tedy řešení, které dává separatistům příliš velký prostor pro blokování důležitých návrhů vzešlých z centrální vlády v Kišiněvě (Socor, 2012).

Je tedy zřejmé, že ruské působení ve vyjednáváních výrazně ovlivňuje neschopnost nalezení politického řešení. Ruská federace z pozice manipulátora totiž předkládá návrhy,

kteřé jsou pro svou povahu nevhodné jak pro Kišiněv, tak pro další relevantní aktéry, včetně OBSE. Zároveň není ruská strana ochotna přistoupit k možným kompromisům, především co se týče otázky pobytu ruských jednotek na moldavském území. Celková pozice Ruské federace má za následek udržování statu quo podněsterského regionu, přičemž existence de facto státu Podněstří Moskvě vyhovuje. Jak zmiňuje Jan Plešinger, „pokud by Rusko mělo zájem na řešení konfliktu, tak především už dávno stáhne svoje vojáky“ (Plešinger, 2019). Lze tak potvrdit platnost stanovené hypotézy H4b, že *úspěšnost OBSE při mediaci podněsterského konfliktu závisela na strategiích dalších účastnících se mediátorů*.

3.4.3 Strategie Ukrajiny

Při analýze strategií mediátorů je nutné zmínit i působení Ukrajiny. Ukrajina nemá při vyjednávání příliš významnou pozici, nicméně i vzhledem k tomu, že s podněsterským regionem sdílí společnou hranici, je nutné považovat Ukrajinu za relevantního aktéra. Role Ukrajiny se navíc zvýšila po anexi Krymu vojsky Ruské federace. Od té doby je otázka politického statusu Podněstří na Ukrajině ještě palčivějším tématem.

Ukrajina získala status mediátora v roce 1995, nicméně již od počátku nehrála při vyjednáváních příliš významnou roli. Jak již bylo zmíněno výše, vztahy mezi Kišiněvem a Kyjevem odvíjely od reality politického uspořádání obou zemí, obecně Ukrajina podporovala pozice OBSE, přičemž zdůrazňovala nutnost zachování teritoriální integrity Moldavské republiky.

Stěžejní role Ukrajiny v postkonfliktní fázi se neodehrává při multilaterálních vyjednáváních, nýbrž prostřednictvím bilaterálních vztahů s Tiraspolem. Tyto vztahy jsou přitom závislé na spolupráci mezi Ukrajinou a Ruskem. V případě dobrých vzájemných vztahů mohlo Podněstří profitovat ze spolupráce jak s Ruskem, tak Ukrajinou. V opačném případě je pozice Podněstří komplikovanější (Istomin, Bolgova, 2016).

Pro Podněstří je totiž nastavení vztahů s Ukrajinou klíčové, a to především ze dvou důvodů. Zaprvé, i přes stížnosti Kišiněva a západního společenství se přes Ukrajinu na území Podněstří dostávaly rezervní ruské jednotky určené k výměně dosavadních ruských sil operujících na moldavském území (Istomin, Bolgova, 2016, s. 181). To se změnilo až po vypuknutí rusko-ukrajinské krize v roce 2014. Od té doby musí ruská strana využívat jiné prostředky pro dopravu nových jednotek. Noví vojáci tak využívali letecké spojení s Moldavskem s následným vstupem na podněsterské území. Moldavské úřady ovšem

začalo s vyhošťováním těch vojáků, kteří nepatřili mezi členy mírových sil ustanovených na základě dohody o zastavení palby z července 1992 (Kucera, 2015). Zadruhé, pro Podněstří je Ukrajina klíčová i z ekonomického hlediska⁵⁸. Kromě důležitosti Ukrajiny jako obchodního partnera je pro Podněstří důležitý přístup k přístavu Oděsa, který pro podněsterskou stranu slouží jako místo pro obchodování s dalšími státy. Přes přístav také probíhá velká část pololegálních aktivit podněsterských firem (Dyčka, 2015).

Nevýznamnější ukrajinskou iniciativou z hlediska řešení podněsterského konfliktu byl Juščenkův plán představený v dubnu 2005. Dokument navrhoval sedmibodový plán cílící na vytvoření demokratických procedur, občanské společnosti a garanci lidských práv v Podněstří jako nezbytnou podmínku pro nalezení politického řešení konfliktu. Základem demokratizace Podněstří měly být demokratické parlamentní volby pod dohledem OBSE, Ruska, EU, USA a dalších aktérů, dle plánu mělo také dojít k nahrazení mírových sil vzniklých na základě dohody o zastavení palby z července 1992 za mezinárodní jednotky operující pod dohledem OBSE. Dále plán navrhoval zapojení EU a USA do vyjednávacího procesu a v neposlední řadě také vytvoření pozorovací mise EU na kontrolu přeshraničního obchodu mezi Ukrajinou a Podněstřím. Separatistické oblasti by dle plánu byl udělen zvláštní status s rozsáhlou autonomií v rámci Moldavské republiky (Quinlan, 2008, s. 140-143). Navzdory tomu, že plán jako celek nebyl implementován, k přijetí některých navržených bodů (zakomponování EU a USA do vyjednávacího procesu či pozorovatele z EU na hranicích mezi Ukrajinou a Podněstřím) nakonec po upřesnění podmínek došlo.

V roce 2013 měla Ukrajina v průběhu svého předsednictví OBSE ideální příležitost pro co nejaktivnější zapojení země ve vyjednáváním o nalezení řešení konfliktu. Ukrajina si právě agendu podněsterského konfliktu vybrala jako jednu z priorit svého předsednictví. Po celou dobu předsednictví hrála Ukrajina aktivní roli, v průběhu roku se konalo mnoho jednání na nejvyšší úrovni. I přes velkou snahu se značného pokroku v celkovém kontextu vyjednávání podle očekávání nedosáhlo. Nicméně se i přes atmosféru nedůvěry mezi Kišinevem a Moskvou⁵⁹ podařilo Ukrajině v průběhu celého roku zajistit pravidelný dialog mezi relevantními aktéry. Navíc došlo také k přijetí rozhodnutí (například otázka svobody pohybu) majících pozitivní dopad na život občanů na obou březích Dněstru (Chiveri, 2016, s. 10).

⁵⁸ Na ukrajinských dodávkách je například závislý ocelářský komplex v Ribnici, který je z hlediska odvodu daní do podněsterského rozpočtu druhým největším přispěvatelem (Dyčka, 2015)

⁵⁹ V reakci na podepsání DCFTA mezi EU a Moldavskem v roce 2013 nařídila Ruská federace zákaz dovozu moldavského vína (Rogstad, 2018, s. 55)

Podněsterská otázka se pro Ukrajinu stala ještě více ožehavou po vypuknutí rusko-ukrajinské krize v roce 2014. Kromě ještě důraznějších politických prohlášení o nutnosti respektování teritoriální integrity Moldavska vypověděl ukrajinský parlament řadu vojenských dohod, včetně té umožňující ruským jednotkám volný průchod Ukrajinou do podněsterského regionu. Nicméně z hlediska nutnosti řešení vlastních problémů v podobě řešení konfliktu na východě Ukrajiny se postupně ten podněsterský dostal na okraj zájmu Kyjeva (Plešinger, 2019).

Z důvodu spíše marginální role Ukrajiny v celkovém kontextu řešení podněsterského konfliktu nelze jednoznačně identifikovat určitou mediační strategii, která by byla pro působení Ukrajiny při řešení podněsterského konfliktu charakteristická. Role Ukrajiny spočívala především v nastavení bilaterálních vztahů s podněsterskými separatisty a Kišiněvem a v první řadě se týkala určitých citlivých témat, ať už se jedná o poskytování volného průchodu ruským vojákům operujícím na moldavském území či nastavení celního režimu pro podněsterskou stranu. Nicméně v průběhu mnohaletého působení Ukrajiny v roli mediátora lze nalézt prvky všech tří zmíněných strategií. Pro ukrajinské předsednictví OBSE v roce 2013 bylo symptomatické využívání komunikačních, a především formulativních strategií. V jeho průběhu se Ukrajina snažila strukturovat agendu a udržovat dialog mezi zainteresovanými stranami, a i přes nepříznivý vývoj situace v podobě napjatých vztahů mezi Moldavskem a Ruskem se Ukrajině podařilo udržet aktéry u vyjednávacího stolu a nalézt kompromisy vedoucí k přijetí konkrétních rozhodnutí.

V průběhu vyjednávacího procesu zaujala Ukrajina i roli manipulátora. Konkrétně se před vyjednáváním Moskevského memoranda nabídla jako garant pro dohled nad budoucím politickým řešením konfliktu. Role garanta byla Ukrajině oficiálně potvrzena právě v textu Moskevského memoranda z května 1997. Mediační role manipulátora se Ukrajina zhostila v roce 2005 představením Juščenkova plánu. K celkovému přijetí tohoto zásadního návrhu sice nedošlo, nicméně některé body návrhu byly po rozsáhlé diskuzi a upřesňování podmínek implementovány.

Závěrem lze konstatovat, že v případě ukrajinské mediační činnosti nelze říci, že by mediační strategie Ukrajiny výrazným způsobem ovlivňovala úspěšnost OBSE v řešení podněsterského konfliktu. Hypotéza H4b se tak v případě Ukrajiny nepotvrdila.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala mediační rolí OBSE při řešení podněsterského konfliktu. Cílem bylo zhodnotit úspěšnost mediační mise a analyzovat hlavní faktory, jenž úspěšnost mise ovlivňují. Pro analýzu byl využit kontingenční model, jenž vychází z předpokladu, že konflikt je dynamický proces, a při jeho analýze a snaze o řešení na něj musíme nahlížet komplexně a v co nejširším kontextu.

V první kapitole byla vymezena definice mediace v mezinárodních vztazích, včetně vykreslení hlavních charakteristických znaků. Dále byla představena kritéria hodnocení zprostředkování. V hlavní části teoretické kapitoly pak byl podrobněji představen kontingenční přístup ke studiu mezinárodní mediace. Kontingenční model mediace pracuje se dvěma typy nezávislých proměnných – kontextuální (charakter konfliktu, charakter konfliktních stran a charakter mediátora) a procesní (strategie mediátora) – které ovlivňují úspěšnost mediačního jednání.

Druhá kapitola předložila deskripci podněsterského konfliktu včetně stručného představení historických souvislostí. Ačkoli není podněsterský konflikt založen na nějaké historické nevraživosti mezi konfliktními stranami, odlišný historický vývoj na obou stranách řeky Dněstru hrál v konfliktu nezastupitelnou roli.

V poslední kapitole byla nejprve zhodnocena úspěšnost mise OBSE, přičemž byl využit přístup hodnocení na základě analýzy dosažení předem vytyčených cílů („goal-based“ přístup). Ačkoli se OBSE podařilo zaznamenat mnoho úspěchů mající pozitivní vliv na vývoj konfliktu i celkovou situaci v regionu, hlavní cíl mise – tedy zprostředkování nalezení trvalého komplexního politického řešení konfliktu – se doposud nepodařilo splnit. OBSE se také nepodařilo naplnit další dva velmi citlivé cíle, a sice svou činností přispět ke kompletnímu stažení ruských jednotek a odstranění ruského vojenského materiálu a vybavení z moldavského území. Vzhledem k nesplnění nejdůležitějších cílů tak nelze misi OBSE v přísném slova smyslu považovat za úspěšnou.

Následující podkapitoly se zaměřily na analýzu faktorů, jenž naplnění výše zmíněných cílů znesnadňují. Byly analyzovány jednotlivé nezávislé kontextuální proměnné a procesní proměnné a jejich vliv na úspěšnost působení OBSE v postkonfliktním vyjednávání. Na základě analýzy jednotlivých proměnných tak byla ověřena platnost stanovených hypotéz.

První zkoumanou kontextuální proměnnou byl charakter podněsterského konfliktu. Na základě analýzy jednotlivých měřitelných indikátorů (zralost konfliktu, jeho intenzita a charakter konfliktních linií) je zřejmé, že charakter konfliktu je důležitým faktorem vysvětlujícím neschopnost OBSE splnit svůj hlavní cíl mise. KBSE totiž nezapočala svou mediační činnost ve zralé fázi, její pozice ve vyjednávání tak není od počátku příliš výhodná. Organizace nehrála preventivní roli v eskalaci násilí a ani se neúčastnila bezprostředního vyjednávání o ukončení bojů. Neúčasti mezinárodního společenství využila Ruská federace k upevnění své dominantní role v regionu i ve vyjednávání. Ani intenzita podněsterského konfliktu úspěchu mediace příliš nenahrává. Ačkoli se co do počtu obětí nedá srovnávat například s dalším konfliktem v postsovětském prostoru – válkou o Náhorní Karabach – podněsterský konflikt zanechal ve společnostech na obou stranách Dněstru hluboké rány. Na neúspěšnosti mise se také podílí charakter konfliktních linií. Ty jsou totiž vystavěny na citlivých otázkách identity a nezávislosti podněsterského regionu na centru v Kišiněvě. Podněsterský konflikt můžeme chápat především jako střet odlišných regionálních identit, které se na obou stranách Dněstru vytvořily v důsledku odlišného historického a socioekonomického vývoje. Navíc je také důležité zdůraznit zásadní roli mocenských a ekonomických zájmů podněsterských elit.

Negativní vliv na činnost mise OBSE v Moldavsku má také charakter konfliktních stran. Obě strany jsou sice poměrně jasně identifikovatelné, nicméně odlišné vnímání identity, mocensko-ekonomické zájmy podněsterských elit a malá ochota ustupovat ze svých pozic představují těžko překonatelné bariéry, které se podepisují na složitosti vyjednávacího procesu. Vše je navíc umocněno také typy režimů obou stran. Moldavsko nelze označit za konsolidovanou demokracii, Podněstří je dokonce označováno za autoritářský režim, který má na svědomí porušování základních lidských práv a svobod. Politická rozhodnutí tedy závisí na zájmech autoritářského centra, pro které je výhodnější udržovat současný status quo, díky kterému mohou podněsterské elity jednodušeji kontrolovat své mocensko-ekonomické zájmy.

I poslední kontextuální proměnná – charakter mediátora – k úspěšnosti mediace nepřispívá. Činnost OBSE totiž naráží na fakt, že podněsterská strana nevnímá OBSE jako nezaujatého aktéra a k činnosti organizace je a priori nedůvěřivá. Ještě důležitějším aspektem bránící v konstruktivním vyjednávání je charakter dalšího mediátora – Ruské federace. Rusko sice disponuje značným vlivem, kterým by mohlo podněsterskou stranu tlačit k ústupkům a kompromisům, nicméně mocenský zájem Ruské federace v regionu

staví překážku možnému politickému řešení, které by bylo přijatelné jak pro Kišiněv, tak pro mezinárodní společenství. OBSE navíc naráží na překážku vyplývající z jejího vnitřního fungování. Organizace přijímá rozhodnutí na základě konsensu, a navíc nedisponuje žádnými sankčními mechanismy sloužícími k efektivnímu vymáhání přijatých závazků. Jejich dodržování tak závisí na politické a morální odpovědnosti členských zemí.

Následující část práce se pak zaměřila na analýzu procesní proměnné – strategie mediátorů. Do roku 2003 hrála OBSE v otázce vyřešení politického statusu Podněstří hlavní iniciativní roli, ve svém působení vedle mírnějších forem zapojení do mediace často uplatňovala manipulativní strategii. Toto období bylo završeno nesouhlasným stanoviskem organizace vůči Kozakovu memorandu. Od roku 2004 je pro OBSE typický ústup od role manipulátora, nicméně to je do značné míry způsobeno vnějšími faktory, které nemůže organizace jako taková ovlivnit. Právě zde jsou patrné limity OBSE. Pro úspěšné uplatňování role manipulátora je potřebná schopnost dostatečně ovlivňovat zainteresované aktéry. Úspěšnost OBSE tak primárně nezávisela na vybrané strategii, nýbrž na faktorech v podobě nekompatibility cílů organizace nejen s podněsterskou stranou, ale také s Ruskou federací. Zásadní je také neexistence efektivních pák nátlaku na zainteresované strany, především Moskvu.

Právě strategie Ruské federace má na vývoj vyjednávání o řešení konfliktu důležitý vliv. V první fázi se Rusko zaměřovalo především na upevnění své dominantní pozice, od roku 1996 pak začala uplatňovat pozici manipulátora s cílem prosazení dohody, která by ve svém důsledku byla pro Kišiněv nevýhodná. Z ruské strany nejvýraznějším krokem ve vyjednávání bylo představení Kozakova memoranda, které bylo i díky intervenci OBSE smeteno moldavským prezidentem Voroninem ze stolu. Po nepřijetí Kozakova memoranda se Ruská federace kromě represivní bilaterálních kroků vůči Kišiněvu zaměřila na prosazování svých zájmů, které nejsou kompatibilní s představami Kišiněva a OBSE o možném politickém řešení konfliktu.

Po analýze jednotlivých nezávislých proměnných je patrné, že působení OBSE ve vyjednávání je negativně ovlivňována celou řadou faktorů, které znemožňují organizaci naplnit své vytyčené cíle. OBSE v rámci svého mandátu dělá maximum možného, nicméně je limitována několika faktory. Obzvláště důležitým faktorem předurčujícím úspěšnost mediace je mezinárodní kontext, ve kterém se zprostředkování odehrává. V případech, kdy je ve vyjednávání zainteresován silný aktér s dostatečným vlivem, ani aktivní forma mediace vystavená na komplexních postupech nezaručuje naplnění stanovených cílů.

Z důvodů objektivních limitů, které OBSE jakožto „soft“ organizace bez možnosti například zavedení sankčních nástrojů není s to překonat, je k posunu v otázce politického řešení konfliktu potřebná co největší participace jiných, „silovějších“ aktérů. Nabízí se především EU, která může využívat svůj vliv v Podněstří především prostřednictvím zvyšování ekonomických vazeb s regionem. Jak již bylo zmíněno výše, status quo podněsterského regionu slouží do určité míry jako nástroj ochrany ekonomických zájmů místních podnikatelsko-politických elit. Ruská federace je sice pro Podněstří stále hlavním ekonomickým partnerem a externím patronem, nicméně v posledních letech, i z důvodu zhoršené ekonomické situace Ruska, je patrný poměrně razantní nárůst obchodní výměny Podněstří s EU. Díky implementaci opatření zjednodušující obchodní výměnu s Podněstřím se Unie pro separatistický region stala nejdůležitějším exportním trhem, podněsterské podniky do EU vyvázejí přibližně 55-65 % svých produktů (Gumene, 2019, s. 3). Podněsterské mocensko-podnikatelské elity se tak snaží uplatňovat strategii vyvažování zájmů prostřednictvím udržování pevných vazeb s Ruskem a zároveň vytvářením výhodných ekonomických kanálů s evropskými partnery (více viz Dembinska, 2018). Lze se tedy domnívat, že v případě rostoucího ekonomického propojení EU s podněsterským regionem bude Unie disponovat větším vyjednávacím potenciálem směrem k podněsterským reprezentantům, kteří by mohli být díky vidině možného většího ekonomického profitu více nakloněni k přijímání kompromisů. K tomu by ale také bylo potřeba povýšení EU z role pozorovatele do role mediátora. To ovšem není pochopitelně přijatelné pro Moskvu, jejíž politicko-ekonomické garance jsou pro podněsterský region stále klíčové.

Z tohoto důvodu tak nelze ani v následujících letech očekávat výraznou změnu mocenské konstelace, jež by předznamenávala naději na posun ve vyjednáváních. Nalezení řešení politického statusu Podněstří je totiž podmíněno především mocenskými poměry v Moskvě a Kišiněvě, ale také částečně v Kyjevu. OBSE by tak měla kromě garanta mírových vztahů i nadále hrát roli prostředníka s cílem udržet relevantní aktéry u vyjednávacího stolu. Zároveň by měla i nadále aktivně působit především v oblasti lidské dimenze například prostřednictvím propojování různých aktérů občanské společnosti z obou břehů Dněstru.

Summary

The aim of the work was to assess the success of a mediation mission and analyse the main factors that influence the success of the mission. Contingency model is used for the analysis, based on an assumption that a conflict is a dynamic process, and during the analysis and search for a solution we have to view it as a complex, in as wide a context as possible.

Although the OSCE has achieved a lot and has had a positive impact on the evolution of the conflict as well as the overall situation in the region, the main aim of the mission – i.e. the arrangement of finding a stable political settlement of the conflict – has not been reached yet. Also, the OSCE has not managed to accomplish another two very delicate goals: to contribute by its activities to the complete withdrawal of the Russian army units and to remove the Russian military material and equipment from the Moldovan territory. Therefore, owing to the failure to accomplish of the most important goals, the OSCE mission cannot be considered successful in the strict sense.

After an analysis of the independent variables, it is possible to identify the main factors that make the activities of the OSCE mission in Moldova more difficult. The very character of the conflict has a negative impact on the OSCE activities. The OSCE did not start its mission in the ripe moment of the conflict, so its position in negotiation is not much advantageous from the beginning. The character of the cleavages is also significant. This is because they are built on delicate questions of identity and independence of the Transnistria region on the centre in Chişinău.

The character of the conflict parties also has the negative influence on the activities of the OSCE mission in Moldova. Both parties can be identified quite clearly, however different perception of identity, power-based and economic interests of the Transnistrian elites and little willingness to withdraw from their positions represent barriers that are difficult to overcome, leaving their marks on the complexity of the negotiation process.

And even the last contextual variable – the character of the mediator – does not contribute to the success of mediation. This is because the OSCE activities are hindered by the fact that the Transnistrian party does not perceive the OSCE as an unbiased participant and is a priori suspicious of the activities of the organisation. An even more important aspect that prevents constructive negotiation is the character of another mediator – the Russian Federation. Russia has a considerable influence by means of which it could push the Transnistrian party to making concessions and compromises, however the power

interest of the Russian Federation in the region places obstacles to the possible political settlement that would be acceptable both for Chişinău and for the international community. Moreover, the OSCE is hindered by a barrier that results from its own internal functioning since it does not have mechanisms that can be used for efficient enforcement of accepted commitments.

Another important factor that negatively influences the OSCE activities is the mediation strategy of the Russian Federation. It is because Moscow submits proposals of which the nature is not favourable for Chişinău and other relevant participants, including the OSCE. At the same time, the Russian party is not ready to make possible compromises, especially as for the issue of the Russian army units staying in the Moldovan territory. The overall position of the Russian Federation results in maintaining the status quo of the Transnistrian region, while the existence of the de facto Transnistrian State suits Moscow.

Due to the existence of real limits from the OSCE, stronger participants, for example the EU, need to be more engaged in the negotiation. The Union can oblige the Transnistrian representatives to possible concessions by means of its economic influence in the region. In this respect, it would be appropriate to promote the EU to the role of a mediator, however this step is again hindered by the opposition of the Russian Federation.

Literatura

BERCOVITCH, Jacob, Theodore ANAGNOSSON a Donnette WILLE. Some Conceptual Issues and Empirical Trends in the Study of Successful Mediation in International Relations. *Journal of Peace Research* [online]. 1991, 28 (1), s. 7-17 [cit. 2019-03-12]. ISSN 1460-3578. Dostupné z:

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022343391028001003>.

BERCOVITCH, Jacob. The Structure and Diversity of Mediation in International Relations. In: BERCOVITCH, Jacob a Jeffrey RUBIN, eds. *Mediation in International Relations*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 1992, s. 1-29. ISBN 978-1-349-38859-2.

BERCOVITCH, Jacob a Allison HOUSTON. Why Do They Do It Like This? An Analysis of the Factors Influencing Mediation Behavior in Interantional Conflicts. *Journal of Conflict Resolution* [online]. 2000, 44 (2), s. 170-202 [cit. 2019-02-05]. ISSN 1552-8766. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/174662?seq=1#page_scan_tab_contents.

BERCOVITCH, Jacob a Su-Mi LEE. Mediating International Conflicts: Examining the Effectiveness of Directive Strategies. *International Journal of Peace Studies* [online]. 2003, 8 (1), s. 1-17 [cit. 2019-03-22]. ISSN 10857494. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/41852891?seq=1#page_scan_tab_contents.

BERCOVITCH, Jacob a Karl DEROUEN jr. Mediation in Internationalized Ethnic Conflicts: Assessing the Determinants of a Successful Process. *Armed Forces & Society* [online]. 2004, 30 (2), s. 147-170 [cit. 2019-03-11]. ISSN 1556-0848. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0095327X0403000202>.

BERCOVITCH, Jacob. Mediation and Conflict Resolution. In: BERCOVITCH, Jacob, Victor KREMENYUK a William ZARTMAN, eds. *The SAGE Handbook of Conflict Resolution*. London: Sage Publications, 2009, s. 340-357. ISBN 978-1-4129-2192-3.

BERCOVITCH, Jacob a Richard JACKSON. *Conflict Resolution in the Twenty-first Century*. Michigan: The University of Michigan Press, 2009. ISBN 978-0-472-02218-2.

BLAKKISRUD, Helge a Pal KOLSTO. From Secessionist Conflict Toward a Functioning State: Processes of State- and Nation-Building in Transnistria. *Post-Soviet Affairs* [online]. 2011, 27 (2), s. 178-210 [cit. 2019-04-10]. ISSN 1060-586X. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2747/1060-586X.27.2.178>.

CALUS, Kamil. An aided economy: The characteristics of the Transnistrian economic model. In: *osw.waw.pl* [online]. 14. května 2013 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_108.pdf.

CALUS, Kamil. Transnistrian „House of Cards“. In: *neweasterneurope.eu* [online]. 7. června 2016 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <http://neweasterneurope.eu/2016/06/07/transnistrian-house-of-cards/>.

CHINN, Jeff a Steven ROPER. Ethnic Mobilization and Reactive Nationalism: The Case of Moldova. *Nationalities Papers* [online]. 1995, 23 (2), s. 291-325 [cit. 2019-06-15]. ISSN 0090-5992. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00905999508408378>.

CHIVERI, Valeriu. *Role of Ukraine in the Transnistrian conflict settlement*. [online]. 2016 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: http://ipre.md/wp-content/uploads/2016/06/Study-role-Ukr-TN_3.1.2.pdf.

CIOCHINA, Simion a Robert SCHWARTZ. Transnistria's explosive inheritance from the Soviet era. In: *dw.com* [online]. 1. prosince 2015 [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/transnistrias-explosive-inheritance-from-the-soviet-era/a-18886862>.

CIPRÝN, Štěpán a Pavel KIRŠNER. *Mediace: představení a výhody* [online]. 2017 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/procesni-pravo/mediace-predstaveni-a-vyhody>.

CROWTHER, William. Ethnic Politics and the Post-Communist Transition in Moldova. *Nationalities Papers* [online]. 1998, 26 (1), s. 147-164 [cit. 2019-05-20]. ISSN 0090-5992. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00905999808408555>.

CROWTHER, William. The politics of democratization in postcommunist Moldova. In: DAWISHA, Karen a Bruce PARROTT, eds. *Democratization and Authoritarianism in Postcommunist Societies: 3*. Cambridge: Cambridge University Press. 1997, s. 282-329. ISBN 978-0-521-59245-1.

ČESKO, Ministerstvo zahraničních věcí. *Kontrola konvenčního zbrojení* [online]. Praha: MZV ČR [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/cr_a_odzbrojeni/konvencni_zbrane/kontrola_konvencniho_zbrojeni.html.

DAASE, Cindy. The Law of the Peacemaker. *Cambridge Journal of International and Comparative Law* [online]. 2012, 3 (1), s. 107-135 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: https://www.academia.edu/37161528/The_Law_of_the_Peacemaker_The_Role_of_Mediators_in_Peace_Negotiations_and_Lawmaking.

DEMBINSKA, Magdalena a Frédéric MÉRAND. The role of international brokers in frozen conflicts: the case of Transnistria. *Asia Europe Journal* [online]. 2019, 17 (1) [cit. 2019-07-20]. ISSN: 1612-1031. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.muni.cz/ehost/detail/detail?vid=4&sid=c0c3147b-3847-404f-94f7-b36c8dcecbc2%40pdc-v-sessmgr04&bdata=Jmxhbmc9Y3M%3d#AN=1757590&db=eoh>.

DEVYATKOV, Andrey. Never Sans Sheriff: Consolidating Power in Transdnestria. In: *carnegie.ru*. 7. srpna 2017 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <https://carnegie.ru/commentary/72730>.

DOČEKALOVÁ, Pavla. Snahy o řešení podněsterského konfliktu: role a aktivity OBSE. *Politologický časopis – Czech Journal of Political Science* [online]. 2011, 3, s. 300-323 [cit. 2019-06-07]. Dostupné z: https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2011/3/Polcas_2011_3_pp_300_323.pdf.

DYČKA, Lukáš. Současný vývoj konfliktu v Podněstří na pozadí ukrajinské krize. *Vojenské rozhledy* [online]. 2015, 1 [cit. 2019-06-20]. Dostupné z: <http://vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/bezpecnostni-prostredi/soucasny-vyvoj-konfliktu-v-podnestri-na-pozadi-ukrajinske-krize>.

ELECTORAL GEOGRAPHY. Transnistria (part of Moldova) Independence referendum (2006). In: *electoralgeography.com* [online]. 2006 [cit. 2019-05-17]. Dostupné z: <http://www.electoralgeography.com/en/countries/t/transnistria/2006-independence-referendum-transnistria.html>.

FREEDOM HOUSE. Freedom in the World: Moldova. In: *freedomhouse.org* [online]. [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/moldova>.

GALBREATH, David. *The Organization for Security and Co-operation in Europe*. London: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-40763-2.

GUMENE, Vadim. *Transnistria: DCFTA's Implications for Foreign Trade* [online]. 2019 [cit. 2019-07-20]. Dostupné z: http://www.3dcftas.eu/system/tdf/0ped_6_Gumene_Transnistria_Final.pdf?file=1&type=node&id=565&force=.

HANNE, Gottfried. The Role and Activities of the OSCE Mission to Moldova in the Process of Transdniestrian Conflict Resolution. In: BLOED, Arie et al., eds. *European Yearbook of Minority Issues*. Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers. 2004, s. 31-52. ISBN 90-04-13839-0.

HILL, William. Making Istanbul a reality: Moldova, Russia, and withdrawal from Transdnistria. *Helsinki Monitor*. 2002, 2, s. 129-145.

HILL, William. *Russia, the Near Abroad, and the West*. Baltimore: John Hopkins University Press. 2012. ISBN 1421405652.

HILL, William. The OSCE and Moldova-Transdnistria Conflict: Lessons in Mediation and Conflict Management. *Security and Human Rights* [online]. 2013, 24, s. 287-297 [cit. 2019-05-30]. ISSN 18747337. Dostupné z: <https://www.shrmonitor.org/assets/uploads/2017/09/Hill.pdf>.

INTERNATIONAL CRISIS GROUP. *Moldova: No Quick Fix* [online]. 2003. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/147-moldova-no-quick-fix.pdf>.

ISTOMIN, Igor a Irina BOLGOVA. Transnistrian strategy in the context of Russian-Ukrainian relations: the rise and failure of dual alignment. *Southern European and Black Sea Studies* [online]. 2016, 16 (1), s. 169-194 [cit. 2019-07-08]. ISSN 1743-9639. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14683857.2016.1148412>.

JACKSON, Nicole. *Russian Foreign Policy and the CIS*. London: Routledge. 2003. ISBN 0-415-30577-2.

KAUFMAN, Stuart. Spiraling to Ethnic War: Elites, Masses, and Moscow in Moldova's Civil War. *International Security* [online]. 1996, 21 (2), s. 108-138 [cit. 2019-04-13].

ISSN 1531-4804. Dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/2539072?seq=1#page_scan_tab_contents.

KBSE. *Mandát mise KBSE v Moldavsku* [online]. Vienna (Journal No. 7, Annex 1), 11. března, 1993a. Dostupné z: <https://www.osce.org/moldova/41137?download=true>.

KBSE. *Report No. 13 by the CSCE Mission to Moldova* [online]. 13. listopadu, 1993b. Dostupné z: <https://www.osce.org/moldova/42307?download=true>.

KING, Charles. Moldovan Identity and Politics of Pan-Romanianism. *Slavic Review* [online]. 1994, 53 (2), s. 345-368 [cit. 2019-06-05]. ISSN 0037-6779. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/2501297.pdf?seq=1#page_scan_tab_contents.

KING, Charles. *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*. Stanford: Hoover Institution Press. 2000. ISBN 0-8179-9791-1.

KLEIBOER, Marieke. Understanding Success and Failure of International Mediation. *The Journal of Conflict Resolution* [online]. 1996, 40 (2), s. 360-389 [cit. 2019-01-11]. ISSN 1552-8766. Dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/174357?seq=1#page_scan_tab_contents.

KOLSTO, Pal, Andrei EDEMSKY a Natalya KALASHNIKOVA. The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism. *Europe-Asia Studies* [online]. 1993, 45 (6), s. 973-1000 [cit. 2019-03-25]. ISSN 1465-3427. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/152665?seq=1#metadata_info_tab_contents.

KOLSTO, Pal a Andrei MALGIN. The Transnistrian republic: A case of politicized regionalism. *Nationalities Papers* [online]. 1998, 26 (1), s. 103-127 [cit. 2019-04-20]. ISSN 0090-5992. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00905999808408553>.

KOSIENKOWSKI, Marcin. *Is internationally recognised independence the goal of quasi-states? The case of Transnistria* [online]. 2013 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/0dcb/225c62849259fb42debc4470c29c21f12c03.pdf>.

KRIESBERG, Louis. Formal and Quasi-Mediators in International Disputes: An Explanatory Analysis. *Journal of Peace Research* [online]. 1991, 28 (1), s. 19-27 [cit. 2019-02-02]. ISSN 1460-3578. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/424191?seq=1#page_scan_tab_contents.

KUCERA, Joshua. Russian Troops In Transnistria Squeezed By Ukraine And Moldova. In: *eurasianet.org* [online]. 25. května 2015 [cit. 2019-07-04]. Dostupné z: <https://eurasianet.org/russian-troops-in-transnistria-squeezed-by-ukraine-and-moldova>.

LEE, Su-Mi. *Mediator Impartiality and Mediator Interest* [online]. Kentucky, 2013 [cit. 2019-03-14]. Dizertační práce. University of Kentucky. Dostupné z: https://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1007&context=polysci_etds.

LÖWENHARDT, John. The OSCE, Moldova and Russian diplomacy in 2003. *Journal of Communist Studies and Transition Politics* [online]. 2004, 20 (4), s. 103-112 [cit. 2019-07-02]. ISSN 1743-9116. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1352327042000306075>.

LYNCH, Dov. *Russian Peacekeeping Strategies in the CIS: The Cases of Moldova, Georgia, and Tajikistan*. London: MacMillan Press. ISBN 0-333-74475-6.

MAOZ, Zeev a Lesley TERRIS. Credibility and Strategy in International Mediation. *International Interactions* [online]. 2006, 32 (4), s. 409-440 [cit. 2019-03-20]. ISSN 15477444. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03050620601011073>.

MELICHAR, Hynek. *Spojené státy americké a mírový proces v Severním Irsku*. Brno: Barrister & Principal, 2017. ISBN 978-80-7364-068-2.

Moskevské memorandum [online]. 8. května 1997. Dostupné z: <https://www.osce.org/moldova/42309?download=true>.

MUNTEANU, Igor. Social Multipolarity and Political Violence. In: KOLSTO, Pal, ed. *National Integration and Violent Conflict in Post-Soviet Societies*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. 2002, 197-252. ISBN 0-7425-1887-6.

NECSUTU, Madalin. NATO Urges Russia to Withdraw Troops From Moldova. In: *balkaninsight.com* [online]. 12. července 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://balkaninsight.com/2018/07/12/nato-urges-russia-to-redraw-its-troops-from-moldova-07-12-2018/>.

NEUKIRCH, Claus. Transdnestrria and Moldova: Cold Peace at the Dniester. *Helsinki monitor* [online]. 2001a, 12 (2), s. 122-135 [cit. 2019-07-01]. ISSN 1571-814X. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.muni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=c17fe800-dbdf-4c2e-ae5f-699ccef4c5c1%40sessionmgr102>.

NEUKIRCH, Claus. *Moldovan Headaches: The Republic of Moldova 120 days after the 2001 Parliamentary Elections*. Hamburg: Centre for OSCE Research. 2001b.

NEUKIRCH, Claus. Russia and the OSCE: The Influence of Interested Third and Disinterested Fourth Parties on the Conflicts in Estonia and Moldova. In: In: KOLSTO, Pal, ed. *National Integration and Violent Conflict in Post-Soviet Societies*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. 2002, 233-248. ISBN 0-7425-1887-6.

NEUKIRCH, Claus. *Managing the Crises – Restarting the Process: The OSCE Mission to Moldova in 2004/2005* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://ifsh.de/file-CORE/documents/yearbook/english/05/Neukirch-en.pdf>.

OBSE. *Istanbul Document* [online]. 1999. Dostupné z: <https://www.osce.org/mc/39569?download=true>.

OBSE. *Decision No. 329* [online]. (261the Plenary Meeting, PC Journal No. 261, Agenda item 8). 9. prosinec 1999. Dostupné z: <https://www.osce.org/moldova/41137?download=true>.

OBSE. *OSCE Guide on Non-military Confidence-Building Measures (CBMs)* [online]. 2012. Dostupné z: <https://www.osce.org/secretariat/91082?download=true>.

OBSE. OSCE Mission to Moldova. In: *osce.org* [online]. 2019 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://www.osce.org/mission-to-moldova>.

OBSE. *OSCE does not endorse Russian plan on Moldova*. The Hague/Chisinau (SEC.PR/679/03), 24. listopadu 2003.

OBSE. *Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE* [online]. Dostupné z: <https://www.osce.org/secretariat/126646?download=true>.

OBSE. *Why a field operation in Moldova?* [online]. Dostupné z: <https://www.osce.org/moldova/85681?download=true>.

ONDŘEJ, Jan. Význam Haagské mírové konference z roku 1899 pro vývoj práva ozbrojených konfliktů. *Mezinárodní vztahy*. 2000, (1), s. 29-35. ISSN 0323-1824.

OSN. *Charta OSN*. [online]. 1945. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>.

OSN. *Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*. New York: UN. 1992. ISBN 92-1-133428-4.

OSN. *Guidance for Effective Mediation* [online]. New York: UN. 2012 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GuidanceEffectiveMediation_UNDPA2012%28english%29_0.pdf.

PLEŠINGER, Jan. *Emailový rozhovor s Janem Plešingerem*. 22. července 2019.

QUINLAN, Paul. A Foot in Both Camps: Moldova and the Transnistrian Conundrum From the Kozak Memorandum. *East European Quarterly*. 2008, 42 (2), s. 129-160.

ROGSTAD, Adrian. The Next Crimea? Getting Russia's Transnistria Policy Right. *Problems of Post-Communism* [online]. 2018, 65 (1), s. 49-64. ISSN 1075-8216. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10758216.2016.1237855?journalCode=mp pc20>.

ROPER, Steven. Regionalism in Moldova: The Case of Transnistria and Gagauzia. *Regional & Federal Studies* [online]. 2001, 11 (3), s. 101-122. ISSN 1743-9434. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/714004699>.

ROPER, Steven. From frozen conflict to frozen agreement. In: BAHCHELI, Tozun, Barry BARTMANN a Henry SREBNIK, eds. *De Facto States: The Quest For Sovereignty*. London: Routledge. 2004a, s. 102-117. ISBN 0-203-58221-7.

ROPER, Steven. *Federalization and Constitution-Making as an Instrument of Conflict Resolution*. [online]. 2004b. Dostupné z: https://pdfs.semanticscholar.org/f493/351bfc688148952a6706073372155b3f94a6.pdf?_ga=2.185423529.1872527488.1564349154-476955499.1561758427.

SAGRAMOSO, Domitilla. *Russia's Geopolitical Orientation Towards the Former Soviet States: Was Russia Able to Discard its Imperial Legacy?* [online]. University College London, 2000 [cit. 2019-07-03]. Dizertační práce. School of Slavonic and East European Studies. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/295718810_Russia's_geopolitical_orientation_towards_the_former_Soviet_states_was_Russia_able_to_discard_its_imperial_legacy.

SIEGL, Erik. Možnosti a limity OBSE při prevenci vnitropolitických konfliktů. *Mezinárodní vztahy* 2001, (1), s. 29-41. ISSN 0323-1824.

SKVORTSOVA, Alla. The Cultural and Social Makeup of Moldova: A Bipolar or Dispersed Society? In: KOLSTO, Pal, ed. *National Integration and Violent Conflict in Post-Soviet Societies*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. 2002, 159-196. ISBN 0-7425-1887-6.

SOCOR, Vladimir. A Failed Re-Start to 5+2 Negotiations on Transnistria. In: *jamestown.org* [online]. 8. března 2012 [cit. 2019-05-25]. Dostupné z: <https://jamestown.org/program/a-failed-re-start-to-52-negotiations-on-transnistria/#.VwpfHqSLTIU>.

STRMISKA, Maxmilián. Moldavský multipartismus: poznámka k interpretaci utváření moldavského systému politických stran. *Středoevropské politické studie* [online]. 2000, 2 (1) [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3816/5474>.

SVENSSON, Isak. Who Brings Which Peace? Neutral versus Biased Mediation and Institutional Peace Arrangements in Civil Wars. *The Journal of Conflict Resolution* [online]. 2009, 53 (3), s. 446-469 [cit. 2019-03-21]. ISSN 1552-8766. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/20684594?seq=1#page_scan_tab_contents.

ŠMÍD, Tomáš a Vladimír VAŽURA, eds. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 2007. ISBN 978-80-7325-126-0.

THE WORLD BANK. *Moldova: Moving to a Market Economy*. Washington D.C.: The World Bank. 1994. ISBN 0-8213-2776-3.

TOAL, Gerard a John O'LOUGHLIN. How people in South Ossetia, Abkhazia and Transnistria feel about annexation by Russia? In: *washingtonpost.com* [online]. 20. března 2014 [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/03/20/how-people-in-south-ossetia-abkhazia-and-transnistria-feel-about-annexation-by-russia/?utm_term=.9a2590642630.

TROEBST, Stefan. 'The Transdniestrian Moldovan Republic': From Conflict-Driven State-Building to State-Driven Nation-Building. In: BLOED, Arie et al., eds. *European Yearbook of Minority Issues*. Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers. 2004. s. 5-30. ISBN 90-04-13839-0.

UPPSALA CONFLICT DATA PROGRAM. *Moldova*. In: *ucdp.uu.se* [online]. 2019 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://ucdp.uu.se/#country/359>.

UNITED STATES MISSION TO THE OSCE. *Transnistria Referendum*. Vienna (PC.DEL/772/06), 19 July 2006.

Úmluva o pokojném řešení mezinárodních sporů. [online]. 1907. Dostupné z: <https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/6/2016/01/1907-Convention-for-the-Pacific-Settlement-of-International-Disputes.pdf>.

Ústava Moldavské republiky [online]. 1994. Dostupné z: <http://www.presemdinte.md/eng/titlul1>.

VARDANEAN, Ernest. Transnistrian Conflict: Analysis and policy recommendations. In: BĀŇAIOVÁ, Klaudia a Samuel GODA, eds. *Frozen ground: Role of the OSCE in protracted conflicts*. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association. 2018, s. 34-51. ISBN 978-80-89356-85-0.

VLAS, Cristi. Moldova gets observer status at the Eurasian Economic Union. In: *moldova.org* [online]. 14. května 2018 [cit. 2019-06-10]. Dostupné z: <https://www.moldova.org/en/moldova-gets-observer-status-eurasian-economic-union/>.

WALKER, Edward. Transnistria: A brodge too far for the Kremlin? In: *eurasiangeopolitics.com* [online]. 3. července 2014 [cit. 2019-07-03]. Dostupné z: <https://eurasiangeopolitics.com/2014/07/03/transnistria-a-bridge-too-far-for-the-kremlin/>.

YOUNG, Oran. Intermediaries: Additional Thoughts on Third Parties. *The Journal of Conflict Resolution* [online]. 1972, 16 (1), s. 51-65 [cit. 2019-03-15]. ISSN 1552-8766. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/173276?seq=1#page_scan_tab_contents.

ZARTMAN, William. The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. *The Global Review of Ethnopolitics* [online]. 2001, 1 (1), s. 8-18 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TimingofPeaceInitiatives_Zartman2001.pdf.

ZARTMAN, William a Saddia TOUVAL. International Mediation. In: CROCKER, Chester, Fen Osler HAMPSON a Pamela ALL, eds. *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World*. Washington, D.C.: United Institute of Peace Press, 2007, s. 437-454. ISBN 978-1-929223-97-8.

ZARTMAN, William. *Negotiation and Conflict Management: Essays on theory and practice*. London: Routledge, 2008. ISBN 978-0-415-42950-4.

ZWETTLEROVÁ, Ingrid. Současná institucionální podoba OBSE. *Mezinárodní vztahy* 2001, (2), s. 33-49. ISSN 0323-1824.